

Uppdrag om ett stärkt stöd till brottsoffer och vittnen

Redovisning av regeringsuppdrag Ju2024/02472

Utgivare:
Polismyndighetens diarienummer: A748.063/2024
Domstolsverkets diarienummer: DOV 2024-1486
Åklagarmyndighetens diarienummer: ÅM2024-2741

Upplaga: Intrapolis

Innehåll

Innehåll	2
1 Uppdraget.....	4
2 Polismyndigheten.....	5
2.1 Hur Polismyndigheten verkar för att brottsoffer och vittnen ska få tillräcklig information och stöd, samt ett gott bemötande	5
2.1.1 Information.....	6
2.1.2 Stöd och bemötande	7
2.1.3 Medling med anledning av brott	8
2.1.4 Förhör.....	8
2.1.5 Kompetens och utbildning.....	9
2.2 Brister när det gäller information, stöd och bemötande under rättsprocessen	9
2.2.1 Information.....	9
2.2.2 Stöd och bemötande	11
2.2.3 Övriga identifierade brister	12
2.3 Nödvändiga åtgärder för att komma tillrätta med identifierade brister	15
2.3.1 Vidtagna och påbörjade åtgärder.....	15
2.3.2 Förslag på fortsatta åtgärder	16
3 Åklagarmyndigheten.....	19
3.1 Hur Åklagarmyndigheten verkar för att brottsoffer och vittnen ska få tillräcklig information och stöd, samt ett gott bemötande ..	19
3.1.1 Åklagarmyndighetens uppdrag.....	19
3.1.2 Information.....	20
3.1.3 Stöd och bemötande	23
3.1.4 Särskilt gällande barn och unga.....	27
3.2 Brister när det gäller information, stöd och bemötande under rättsprocessen	29
3.2.1 Information.....	29
3.2.2 Stöd och bemötande	30
3.2.3 Barn och unga.....	31
3.2.4 Övriga identifierade brister	32
3.3 Nödvändiga åtgärder för att komma tillrätta med identifierade brister	33
3.3.1 Vidtagna och planerade åtgärder.....	33
3.3.2 Åtgärder på längre sikt	33
4 Domstolsverket.....	34
4.1 Hur Domstolsverket verkar för att brottsoffer och vittnen ska få tillräcklig information och stöd, samt ett gott bemötande.....	35
4.2 I samverkan med Brottsoffermyndigheten.....	35
4.2.1 Nationell information till stödverksamheten	36
4.2.2 Lokal information till stödverksamheten.....	36
4.2.3 Information om stödverksamheten för domstolarnas personal.....	37
4.3 Domstolsverkets eget arbete	37
4.3.1 Kalla till förhandling	37
4.3.2 Informationsblad om stöd till målsäganden och vittnen.....	38
4.3.3 Information i domstolens lokaler	39
4.4 Bemötande	40

4.4.1	Intervjuteknik - att intervjua parter och vittnen.....	40
4.4.2	Utmanande samtal med parter och allmänhet	40
4.4.3	Likvärdigt bemötande	41
4.4.4	Systematiskt kvalitetsarbete med förtroendefrågor, tema jämställdhet och inkludering.....	41
4.5	Brister när det gäller information, stöd och bemötande under rättsprocessen.....	41
4.5.1	Information i kallelsen till förhandling.....	41
4.5.2	Kontakt med domstolen efter att kallelsen skickats ut	42
4.5.3	Inställelse.....	42
4.5.4	Målsägandebiträde	42
4.5.5	Information på webbplatsen domstol.se	43
4.5.6	Enskilda domstolars information på webbplatsen.....	43
4.5.7	Lokaler	43
4.5.8	Separata väntrum och ingångar	44
4.6	Nödvändiga åtgärder för att komma till rätta med identifierade brister	44
4.6.1	Förbättrade förhandlingslistor till stödsamordnarna.....	44
4.6.2	Säkerhet och bemötande i domstolarnas entréer	45
4.6.3	Bemötande.....	46
4.6.4	Särskilda behov	46
4.6.5	Domskrivning.....	46
4.6.6	Brister som drabbar barn och unga som brottsoffer och vittnen	47
4.6.7	Myndigheternas kontakter med socialtjänst och hälso- och sjukvården rörande brottsoffer	47
5	Summering	48

1 Uppdraget

Den 28 november 2024 gav regeringen Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Domstolsverket i uppdrag att stärka stödet till brottsoffer och vittnen. Arbetet har bedrivits internt inom respektive myndighet, men även myndighetsgemensamt och i samverkan med Brottsoffermyndigheten och Socialstyrelsen. Polismyndigheten har varit sammanhållande för uppdraget.

Regeringen har parallellt med detta gett Brottsoffermyndigheten i uppdrag att vara nationell strategisk samordningsansvarig myndighet för brottsofferfrågor.

Brottsoffer och vittnen behöver stöd från myndigheter för orka medverka i en rättsprocess som kan innebära stora påfrestningar. Ansvar för brottsoffer och vittnen är fördelat till olika myndigheter beroende på var i rättsprocessen ärendet befinner sig. Det är därför viktigt att myndigheterna tillgängliggör information, erbjuder stöd samt skapar förutsättningar för ett förtroendeskapande bemötande under hela rättsprocessen samt att myndigheterna har en medvetenhet kring att olika brottsoffer och vittnen kan ha olika behov.

Myndigheterna har under uppdraget kartlagt egna interna styrdokument, åtaganden, rutiner och metoder. I syfte att skapa ett samlat underlag har även en översyn gjorts av granskningar och tidigare rapporter. Vidare har experter vid de olika myndigheterna deltagit i och lämnat synpunkter på kartläggningen och redovisningen.

Under arbetet har det framkommit att brottsoffer och vittnen ibland har en felaktig bild över hur rättsprocessen går till och att myndigheterna inte sällan blandas samman och kritik lämnas brett för ett ansvar som är utpekad till en myndighet.

Utifrån kartläggning och analys har myndigheterna identifierat flera förbättringsåtgärder där några åtgärder har vidtagits, andra är pågående men även brister som behöver åtgärdas, vilket påvisar ett behov av att myndigheterna fortsätter sitt arbete med att stärka brottsoffer och vittnen i rättsprocessen.

Inledningsvis redogörs separat för hur varje myndighet verkar för att målsägande och vittnen får tillräcklig information och stöd samt ett gott bemötande. Redovisningen presenteras i den ordning som brottsoffer och vittnen kommer i kontakt med respektive myndighet. Kartläggningen kring hur myndigheterna arbetar har sedan analyserats och de brister myndigheterna har identifierat redovisas under ett särskilt avsnitt. Efter det redogörs för vilka åtgärder som är nödvändiga att vidta.

2 Polismyndigheten

I FN:s brottsofferdeklaration¹, anges grundläggande principer som ska gälla för brottsoffer. Det innefattar bl.a. rätt till stöd, rättvisa och ersättning. Deklarationen är inte juridisk bindande för FN:s medlemsstater. I deklarationen anges brottsoffer i vid bemärkelse som den som drabbats av ett brott, inklusive vittnen och anhöriga till brottsoffer.

I förundersökningskungörelsen (1947:948) (FUK) regleras ett antal olika parter och roller. Den som lidit skada benämns som målsägande och den som bevittnat ett brott som vittne. Målsägandestatus kan även ges till andra, till exempel barn som bevittnat våld.

Uppdraget omfattar brottsoffer och vittnen. Vi kommer fortsättningsvis i rapporten att använda oss av begreppen målsägande och vittnen. Men där så är lämpligt använda ordet brottsoffer utifrån FN:s brottsofferdeklaration, det vill säga att begreppet brottsoffer avser såväl målsägande som vittnen.

2.1 Hur Polismyndigheten verkar för att brottsoffer och vittnen ska få tillräcklig information och stöd, samt ett gott bemötande

Varje år upprättar Polismyndigheten omkring två miljoner brottsanmälningar, varav majoriteten, cirka 65 procent, upprättas vid polisens kontaktcenter (PKC). Polisanmälningar kan upprättas vid fysiska möten, telefon, brev eller i polisens digitala e-tjänst. I samband med anmälningsupptagning vid ett fysiskt möte eller via telefon och där anmälaren är målsägande lämnar polisen muntlig information om den kommande processen och om de rättigheter och stöd som finns. Efter att polisanmälan är upprättad skickas skriftlig brottsofferinformation tillsammans med målsägandekopian till målsäganden. Den skriftliga brottsofferinformationen är generell och likriktad avseende målsägandes rättigheter och möjlighet till stöd.

När en anmälan upprättas via Polismyndighetens digitala e-tjänst eller via brev, ges ingen muntlig information utan målsägande får enbart skriftlig information tillsänd till sig.

Avseende vittnens rättigheter lämnas denna information i samband med förhör.

¹ Förenta nationernas generalförsamling 40/34, Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, 29 november 1985.

2.1.1 Information

Brottsoffers rätt till information, stöd och skydd under rättsprocessen regleras i EU:s brottsofferdirektiv från 2012². Dessa utgör mininivåer för alla brottsoffer och är bindande för medlemsländerna.

Polismyndigheten har därtill en omfattande informationsskyldighet avseende stöd och skydd till målsägande som regleras i 13 a-e § FUK. I 13 g § FUK framgår informationsskyldigheten avseende vittnen.

Alla anmälningar kvalitetsgranskas av en förundersökningsledare som också fattar beslut om målsägandekopian ska stoppas, till exempel vid en anmälan om brott i nära relation. När målsägandekopian stoppas skickas inte heller den skriftliga brottsofferinformationen ut.

Även under förundersökningen och rättegången lämnas vid behov information av utredare och/eller handläggare inom brottsoffer- och personsäkerhetsverksamheten (Bops).

På *polisen.se* finns information till den som drabbats av eller bevittnat brott. På hemsidan kan målsägande även logga in på en personlig inloggningsfunktion, *Mina sidor*, där de i ett fåtal brottskategorier kan följa anmälan, utredningen samt vem som ansvarar för den.

Om personen som anmäler också är målsägande ges information om brottsofferstödjande verksamhet. Önskas kontakt inhämtas samtycke innan kontaktuppgifterna förmedlas. Samtycket dokumenteras i Polismyndighetens utredningssystem. Förmedlingen sker digitalt av Polismyndigheten till nationella Brottsofferjouren Sverige (BOJ) som därefter vidareförmedlar uppgifterna vidare till den kommunala eller ideella stödorganisation som målsäganden har önskat. Den digitaliserade förmedlingen styrs av inhämtat samtycke.

Den digitala förmedlingen av kontaktuppgifter omfattar inte brottsanmälningar där det finns ett särskilt behov av åtkomstskydd till ärendet. Det sker inte heller när barn under 15 år är målsägande eftersom frågan i Polismyndighetens utredningssystem inte är anpassad efter det samtycke som krävs kopplat till barn och vårdnadshavare samt att en vårdnadshavare kan vara gärningsperson mot det aktuella barnet. Barnet ska istället informeras om stöd på andra sätt, till exempel i samband med förhör.

² Europaparlamentet och rådets direktiv 2012/29/EU av den 25 oktober 2012 om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem samt om ersättande av rådets rambeslut 2001/220/RIF.

Vissa ärendetyper kan få en markering, även kallad tagg, så att de synliggörs och är sökbar i Polismyndighetens utredningssystem. Det kan vara ärenden som exempelvis hatbrott, hedersbrott eller där det finns ett skyddsbehov. Syftet med taggen är att tidigt identifiera om särskilda omständigheter föreligger för att vidta rätt utredningsåtgärder och ge utsatta adekvat stöd och skydd. Taggen läggs till vid anmälningsupptagning, vid granskning eller senare i ärendet.

2.1.2 Stöd och bemötande

Samtliga polisanställda som upprättar anmälan, eller som arbetar inom ramen för en förundersökning eller rättegång, ska så snart som möjligt genomföra individuella skyddsbedömningar för att fastställa målsägandes behov av särskilda skyddsåtgärder enligt 13 f § FUK. Skyddsbedömningen ska vid behov omprövas. I de fall bedömningen visar på ett skyddsbehov ska åtgärder vidtas. Syftet med skyddsbedömningen är att förebygga eller minimera risk för fortsatt utsatthet.

För att omhänderta brottsoffer och vittnens behov av stöd och skydd finns sedan år 2015 Polismyndighetens brottsoffer och personsäkerhetsverksamhet (Bops) med uppdrag att öka förtroendet för rättsväsendet, främja allmänheten att våga och vilja anmäla brott, vittna och medverka i förundersökningar och rättegångar. Det innebär att skydda vittnen, målsägande och anställda inom rättsväsendet, eller annan person i behov av skydd. Syftet med verksamheten är att objektiviteten och effektiviteten i brottsutredningsverksamheten inte otillbörligt påverkas av bedömningar och åtgärder inom brottsoffer- och personsäkerhetsverksamheten.³ Bops huvudsakliga arbetsuppgift är att bedöma risken för upprepad utsatthet för hot och våld samt att vid behov vidta adekvata stöd- och skyddsåtgärder för att förebygga nya brott mot personen.

Under de senaste åren har det skett stora förändringar av hot och skyddsbehov för målsägande, vittnen och deras anhöriga. Våldet upplevs ha blivit grövre och allt fler berörs. Nuvarande samhällsutveckling innebär att Bops till stor del arbetar med ärenden som rör allvarlig brottslighet och höga hotbilder. Bops uppdrag har reglerats i en riktlinje som har upphävts under tiden som detta regeringsuppdrag har pågått. Det pågår samtidigt ett arbete med att se över Bops uppdrag och ansvar i sin helhet på grund av det ökade inflödet av ärenden till Bops i och med samhällsutvecklingen.

En stor del av polisanställdas arbete handlar om kommunikation och bemötande, exempelvis vid ingripanden, vid anmälningsupptagning, förhör,

³ Se Polismyndighetens riktlinjer för brottsoffer och personsäkerhetsverksamheten, (PM 2018:42) som har upphävts 2025-12-23, ett internt arbete pågår med att omhänderta sakinnehållet i ett nationellt stödande dokument.

stödsamtal eller vid en servicesituation. Att bemöta brottsoffer och vittnen professionellt innebär att visa respekt och förståelse. Vad som uppfattas som ett bra bemötande är individuellt och kan vara beroende av situationen, ålder och erfarenhet, men även personkännedom och lokalkännedom påverkar hur bemötandet kan uppfattas.

Arbetsrutiner för Polismyndighetens arbete är framtagna utifrån uppdraget att förebygga brott, hålla ordning och utreda brott, men även för att säkerställa objektivitet och opartiskhet. Polismyndigheten arbete utgår från att behandla alla människor lika. Detta kan dock utifrån objektivitet och opartiskhet ibland uppfattas som ifrågasättande av den som har bevittnat eller drabbats av ett brott.

2.1.3 Medling med anledning av brott

När en misstänkt person under 21 år har erkänt ett anmält brott ska Polismyndigheten informera den misstänkte om möjligheten till medling samt tillfråga om denne önskar delta.

Medling kan även erbjudas misstänkta personer som har fyllt 21 år. Om den misstänkta vill delta i medling ska Polismyndigheten tillfråga målsägande enligt 13 a § FUK om denne vill delta i medling.

Medling är frivillig för såväl gärningsperson som målsägande och genomförs av en opartisk, särskilt utsedd medlare, i regel en företrädare för socialtjänsten. Inom ramen för medlingen ges båda parter möjlighet att redogöra för sin upplevelse av händelsen.

2.1.4 Förhör

I Polismyndighetens förhørsmodell⁴ läggs stark tonvikt på empatiskt förhållningssätt, att skapa god kontakt och trygghet, vara lyhörd, uppmärksamma hur förhörspersonen mår och om han eller hon har särskilda behov som behöver tillgodoses.

Det finns en intern regel att alla förhör ska spelas in med minst ljud, när det är möjligt. Detta utgör ett led i att kunna frigöra förhørsledaren från att skriva en referatuppteckning under förhöret och bättre fokusera på att bl.a. uppmärksamma förhörspersonens behov, visa empati och socialt stöd.

⁴ Förhørsmodellen fastställdes genom införandet av Polismyndighetens handbok för förhör (PM 2023:2).

2.1.5 Kompetens och utbildning

De som möter brottsoffer inom Polismyndigheten ska ha kunskap om brottsofferverksamhet, bemötande av brottsoffer och känna till brottsoffrens rättigheter i rättsprocessen.

Polismyndigheten tillhandahåller i viss utsträckning utbildningar för anställda som möter målsägande och vittnen i sina uppdrag.

Inom polisutbildningen och i andra kompetensutvecklingsinsatser finns integrerade delar gällande information, stöd och bemötande. Den fördjupande kompetensen och utbildning gällande information, stöd och skydd finns inom Bops. Bops för information och kompetensutveckling för personalen i polisområdena och lokalpolisområdena⁵.

2.2 Brister när det gäller information, stöd och bemötande under rättsprocessen

Utifrån ovan kartläggning framkommer att de som inom Polismyndigheten möter brottsoffer har ett tydligt och viktigt uppdrag i arbetet för att stärka brottsutsatta under hela rättsprocessen. Det finns kompetens, engagemang, rutiner, pågående förmågeutveckling och ett tydligt brottsofferperspektiv inom myndigheten. Vid närmare analys identifieras dock vissa brister vad gäller information, stöd och bemötande under rättsprocessen. Dessa brister redogörs för nedan.

2.2.1 Information

Muntlig information

Mot bakgrund av att den initiala informationen om brottsofferstödande verksamhet lämnas i samband med anmälan eller förhör, kan detta riskera att ske under stressade förhållanden. Mottagligheten för information vid anmälningsupptagningen är därmed ofta låg⁶.

Förundersökningar som inte har tilldelats en handläggare innebär att målsäganden och vittnen inte får fortlöpande information om ärendet eller annan information som de har rätt till.

⁵ Se Polismyndighetens riktlinjer för brottsoffer och personsäkerhetsverksamheten, (PM 2018:42) som har upphävts 2025-12-23, ett internt arbete pågår med att omhänderta sakinnehållet i ett nationellt stödande dokument.

⁶ Brå:s rapport 2016:5, Målsägandens medverkan i rättsprocessen.

I Polismyndighetens granskningsrapport⁷ framkommer att det inte går att utläsa av dokumentationen i de aktuella fallen huruvida information till målsägande enligt FUK har lämnats.

Riksrevisionens granskningsrapport⁸ visar att Polismyndigheten inte alltid informerar om kontaktförbud i rätt ärenden. Granskningen tyder på att kunskapen både varierar mellan olika grupper inom Polismyndigheten, och mellan olika delar av landet.

Det föreligger brister i barns rätt att få brottsofferinformation initialt på brottsplatsen eftersom det i första hand genomförs ett samtal med barn, istället för förhör, i många ärenden. Samtalen redovisas i en promemoria istället för i ett förhörsprotokoll. Regleringen i FUK om vilken information och stöd som ska ges till målsägande och vittnen gäller inte vid samtal, och det föreligger därför en risk att barns rättigheter inte tillvaratas.

Det föreligger också brister avseende åldersanpassad information i samband med polisanmälan.

Skriftlig information

Den skriftliga brottsofferinformation som skickas till målsägande är inte heller anpassad utifrån ålder, mognad eller ärendetyp. Exempelvis har den som blivit utsatt för ett grövre brott troligen behov av utförligare information än den som t.ex. blivit bestulen på sin cykel.

Om målsägandekopian stoppas i samband med anmälningsupptagningen skickas inte någon skriftlig brottsofferinformation. Målsägande får varken då brottsofferinformation eller kopia på anmälan, där bl.a. ärendenumret framgår.

I samband med e-anmälningar har brister identifierats genom att anmälaren själv inte kan avgöra om målsägandekopian ska stoppas eller inte.

Brottsoffermyndigheten har framfört synpunkter på att Polismyndigheten behöver se över informationsbrevet om brottsskadeersättning, att synliggöra webbaserad information, individualisera brottsofferinformation och hänvisningar till brottsoffermyndighetens webbplatser samt ansvar för att brottsoffer förstår innebörden av informationen som lämnas, genom uppföljande kontakter. Vidare finns synpunkter på att brottsrubriceringar alltid

⁷ Tillsynsärende för att förebygga vissa skador och dödsfall, Tillsynsrapport 2021:3, Polismyndigheten.

⁸ *Statens skydd av hotade personer* – brister i omfattning och effektivitet (RiR 2024:1).

bör spegla de faktiska omständigheterna, att ge bättre information om rätten till målsägandebiträde samt att processekonomiska överväganden försvårar brottsoffrets möjligheter till ersättning.

Brottsofferförmedling

Brottsoffermyndigheten har i sitt uppdrag fått information från stödorganisationer om en minskad förmedling från Polismyndigheten till lokala stödorganisationer sedan förmedlingen blev digitaliserad. Dessutom omfattar den digitaliserade förmedlingen inte de ärenden som har försetts med utökad åtkomstskydd och inte heller till barn under 15 år. Numera förmedlas enbart ärenden där samtycke har inhämtats.

Information på polisen.se och Mina sidor

Det finns ett behov av att vidareutveckla Polismyndighetens hemsida för att göra den mer användarvänlig samt tillgängliggöra information och länkar till andra myndigheter.

Det är endast ett fåtal brott som hanteras inom ramen för *Mina sidor*. Den som anmält till exempel en cykelstöld kan hitta sin information om brottet på *Mina sidor*, men det är endast ensidig kommunikation, vilket innebär att målsägande inte kan skriva ut sin anmälan eller komplettera sitt ärende.

Vägledning för polisanställda

Det har identifierats ett behov av en mer samlad och uppdaterad information för polisanställda som önskar vägledning kring vilken information de kan lämna till målsägande och vittnen avseende stöd och skydd under rättsprocessen.

2.2.2 Stöd och bemötande

Alla brottsoffer kan ha behov av stöd och skydd under hela rättsprocessen. En skyddsbedömning ska omprövas vid behov, vilket inte alltid görs. Det råder oklarheter avseende vem som vidtar och säkerställer att brottsoffer som inte har hög hotbild får det stöd de har rätt till.

I de ärenden som utredningsverksamheten hanterar och som kräver ett mer omfattande stöd, kan det i förhållande till brottsutredningen även uppstå risker avseende objektivitet och opartiskhet.

I vissa ärenden, exempelvis de som inte är utlagda för handläggning eller de som saknar relevant information, görs sällan en adekvat skyddsbedömning

vilket kan leda till att brottsoffer inte får det stöd de har rätt till. Det finns brister i uppföljning av kontaktförbud då kontaktpersoner inte utses till båda parterna. Kontaktpersonerna har inte heller alltid kompetens för sitt uppdrag, utan endast hanterar kontaktförbuden som en administrativ åtgärd.

Det saknas barnperspektiv i kontaktförbudsärenden, exempelvis är ansökningsformuläret inte åldersanpassat och inte heller uppföljningsarbetet avseende beslutade kontaktförbud är anpassad utifrån ålder och mognad.

Socialstyrelsen har framfört brister som är kopplade till att den information som Polismyndigheten tar emot (exempelvis vid larm om våld i nära relation), stannar internt inom myndigheten. Det krävs ökad samverkan för att våldet ska upphöra. I Socialstyrelsens rapport framkommer att Polismyndigheten behöver göra fler riskbedömningar för att kunna vidta adekvata stöd och skyddsåtgärder och också ge mer och bättre information till den våldsutsatta (exempelvis om kontaktförbud). Det har även identifierats att barn till föräldrar med psykisk ohälsa inte uppmärksammas och att det föreligger brister i att utreda brott mot barn⁹.

Det har i olika rapporter och granskningar framkommit att medborgarna uppfattar brister i Polismyndighetens bemötande. Hur brottsoffer blir bemötta har stor betydelse för att ett brottsoffer inte ytterligare kränks.

Män med utländsk härkomst inom åldersgruppen 16–19 år uttrycker lägst nivå av nöjdhet av polisanställdas bemötande bland dem som utsatts för något brott som polisanmälts¹⁰.

2.2.3 Övriga identifierade brister

Ansvarsfördelning

Ansvarsfördelningen inom Polismyndigheten avseende stöd och skydd till brottsoffer är inte tillräckligt tydlig. Detta kan innebära att det uppstår ett glapp och en risk för att brottsoffer inte får den hjälp de har rätt till. Bops riktlinjer har upphört och det verksamhetsnära stödet i dessa frågor behöver därmed förtydligas.

⁹ Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2022–2023 – Socialstyrelsen.

¹⁰ Brottsförebyggande rådets (Brå) Nationella trygghetsundersökningen (NTU) 2025.

Förhör

Det finns förbättringsbehov vad gäller förhørsrum och omkringliggande miljö. Detta gäller vuxna och även i viss utsträckning barn över 15 år. Förhørsrum generellt har inte utformats för att främja förhörets genomförande och kan utgöra en obekväm och icke välkomnande miljö för brottsoffer. Rummen är ofta för små, sterila och saknar fönster. Smittskyddsbarriärer som sattes upp under coronapandemin sitter kvar i en del förhørsrum och förstärker ytterligare avståndstagande och distans. Förhørsrummet och den omkringliggande miljön kan vara utformade på ett sätt som signalerar att målsägande och vittnen förväntas utgöra en fara för Polismyndighetens personal. Det kan också kännas otryggt och utpekande att bli hämtad i receptionen eller polisens servicekontor samt att passera receptionen eller servicekontoret igen efter ett förhör. Utifrån hur lokalerna idag är utformade finns en risk i att brottsoffer och misstänkt kan träffa på varandra i samband en förhörssituation.

Alla förhör ska upptecknas skriftligt och de som är intagna på förhör ska ges möjlighet att ta få del av innehållet förhørsprotokollet, samt tillfrågas om eventuella invändningar på innehållet innan förhöret avslutas. Det innebär att förhørsledaren ges sämre förutsättningar att visa empati, lyssna aktivt och låta målsägande och vittnen berätta allt de vill förmedla, i sin egen takt, eftersom förhöret samtidigt ska upptecknas. För målsägande och vittnen kan det också vara känslomässigt ansträngande att efter ett långt förhör vara tvungen att läsa eller lyssna igenom förhöret och avgöra om det finns fel eller luckor. Det kan också förefalla ologiskt, då allt som sagts under förhöret har spelats in.

Kompetens och utbildning

Ämnesområdena har inga egna specifika utbildningar utan ingår som en del i andra utbildningar. Det saknas bl.a. lättillgänglig information om utbildningarna och var de finns att tillgå. Utbildningarna är därför tillgänglig för de anställda som har behov av kompetenshöjning. Bops har interna fördjupade utbildningar om information, stöd och bemötande. Dessa utbildningar är endast tillgängliga för personal inom Bops i och med att det rör arbetsuppgifter som Bops ansvarar för.

I Polismyndighetens kravställan till polisutbildningen saknas idag ämnen som syftar till en bredare kunskap och förståelse för viktimologi, sekundär viktimisering, ideala brottsoffer samt brottsoffer och vittnens rättigheter.

Brottsoffermyndigheten har framfört övergripande synpunkter att Polismyndigheten behöver se över kompetens och utbildning avseende bemötande, intern kunskap om ersättning efter brott, samt kunskap om kommunala och ideella stödorganisationer.

Vittnen har svagare stöd

Vittnen har generellt ett svagare stöd under förundersökningen än målsäganden. Under förundersökningen, som många gånger kan vara lång och oviss för vittnet, saknas stöd såvida de inte har en hotbild mot sig. Vittnesstödjare som BOJ tillhandahåller vid Sveriges domstolar erbjuds först i samband med huvudförhandlingar.

Kommunikation och språksvårigheter

Brottsoffer kan ha språksvårigheter, bl.a. hänförliga till andra modersmål än svenska, som medför att brottsoffer har svårt att ta till sig av såväl muntlig som skriftlig information. Utöver språksvårigheter förekommer även språkstörningar, neuropsykiatrisk funktionsnedsättning (NPF).

Kunskapen inom Polismyndigheten är högst varierande och det saknas en systematisk kontroll för att säkerställa att brottsoffret och vittnet förstår innebörden av den information som ges.

Det finns behov att utveckla arbetssättet vid brottsutredningar som involverar brottsoffer med funktionsnedsättningar som allvarligt försvårar kommunikation. För att säkerställa att alla brottsoffer får god möjlighet att förstå och förmedla information i brottsutredningar bör polisen samverka med extern expertis i större utsträckning.

Ärendeföljning

En brist i Polismyndighetens utredningssystem är att det inte är möjligt att löpande följa upp vem som har lämnat information eller stöd till brottsoffer, när och hur det är lämnat. När en uppgift dokumenterats går det ej att spåra eventuella ändringar, dvs. historiken går inte att härleda. Detsamma gäller den individuella skyddsbedömningen.

Ytterligare en brist är att det inte strukturerat går att analysera om rätt stöd och skydd har erbjudits eller om åtgärderna har påverkat utfallet av ärendet.

2.3 Nödvändiga åtgärder för att komma tillrätta med identifierade brister

2.3.1 Vidtagna och påbörjade åtgärder

Muntlig information

Polismyndigheten har påbörjat ett arbete med att påminna om checklistorna för särskilt utsatta brottsoffer (SUB) och barns rätt att genomföra förhör på brottsplatsen i de fall det bedömts möjligt.

Information på polisen.se

Polismyndigheten har påbörjat utveckling av *polisen.se* med bl.a. hänvisningar till Brottsoffermyndighetens informationssidor för att information för brottsoffer ska finnas lättillgängligt på hemsidan.

Vägledning för anställda inom Polismyndigheten

Det finns en mängd förebyggande och stödjande åtgärder som anställda inom Polismyndigheten kan bidra med och som ligger inom ramen för myndighetens uppdrag. Sådana åtgärder kan utgöras av lugnande samtal och information om vad brottsoffret själv kan göra för att minska risk för upprepad utsatthet. Enkla åtgärder med syfte att minska oro och förebygga utsatthet för nya brott.

Därför har en sida på Polismyndighetens intranät skapats med information om stöd och skyddsåtgärder för brottsoffer. På sidan finns övergripande information om exempelvis stödorganisationer, brottsofferinformation på olika språk och socialtjänstens ansvar gällande stöd och skydd. Det finns också information kring eventuell överförd hotbild, oroliga anhöriga, kontaktförbud, bemötande och kommunikation.

Kontaktförbudsärenden

Polismyndigheten har påbörjat ett arbete med att införa den nya lagstiftningen avseende kontaktförbud. Det är ett omfattande arbete som innebär förändringar inom flera områden, bl.a. avseende barnperspektivet, skyddsbedömningar, samverkan och stöd och hjälp. Polismyndigheten behöver säkerställa att kontaktpersoner alltid utses till båda parterna, oavsett ålder, samt att de som arbetar med uppdraget har adekvat kompetens.

Polismyndigheten behöver också säkerställa att de synpunkter som framkommit i Åklagarmyndighetens granskning¹¹ omhändertas.

Samverkan

I kartläggningen har det framkommit att Polismyndigheten är involverad i flera samverkansinitiativ gällande brottsoffer. Det har dock i olika granskningar även framkommit att informationsdelningen mellan Polismyndigheten och andra myndigheter kan förbättras. De samverkansinitiativ som pågår behöver utökas så att samverkan sker mer inriktat och kunskapsbaserat, och att samverkansverktygen används ändamålsenligt utifrån befintlig lagstiftning.

Förhör

Förslag på nationell standard för förhørslokaler är framtagen. Den beskriver ändamålsenlig förhörmiljö för att tillämpa effektiv förhörsmetodik samt tillgodose säkerhet, teknik, arbetsmiljö samt förhörspersonens behov. Fortsättningsvis bör Polismyndigheten tillämpa den nationella standarden vid ny- och ombyggnation samt så långt möjligt anpassa existerande förhörmiljöer.

Vidare har Polismyndigheten implementerat ett internt AI-assisterat verktyg för ordagrann transkribering av inspelade förhör, verktyget utvecklas också för att kunna producera sammanfattningar av förhör. Förhørsledaren ansvarar för att kontrollera och vid behov rätta de skriftliga uppteckningarna.

2.3.2 Förslag på fortsatta åtgärder

Ansvarsfördelning

Ansvaret för stöd och skydd till brottsoffer behöver tydliggöras så att dessa får hjälp oavsett ålder eller nivå av hotbild. Ansvarsfördelningen behöver omhänderta det glapp som finns idag.

Muntlig och skriftlig information

Det behöver säkerställas att lagstadgad information ges återkommande till målsägande och vittnen, oavsett ålder och/eller särskilda behov. Det behövs en

¹¹ *Kontaktförbud till skydd för barn under 15 år*. Tematisk tillsyn över handläggningen. Tillsynsrapport 2025:1. Åklagarmyndighetens Utvecklingscentrum juni 2025.

funktion i Polismyndighetens utredningssystem för uppföljning av ärenden avseende hur, när och av vem information har lämnats.

Det bör göras en översyn om möjligheten att per automatik skicka information till målsäganden och vittnen om brottsofferstödjande verksamheter i ärenden som inte har tilldelats en handläggare.

Det behövs utvecklas en funktion i Polismyndighetens utredningssystem för att uppmärksamma ärenden där målsägandekopian av anmälan inte skickats ut.

Det finns även behov att utveckla e-anmälan där den som anmäler får en fråga om att stoppa utskick av målsägandekopia.

Den skriftliga brottsofferinformationen som finns framtaget för målsäganden behöver ses över utifrån ärendetyp, brottsskadeersättningsinformation samt ålder och mognad.

Brottsofferförmedling

Det behöver genomföras en uppföljning kring effekten av den digitala förmedlingen till nationella BOJ för att säkerställa att Polismyndigheten fullföljer förmedlingen. Syftet är även att identifiera eventuella brister. Vidare behöver det kartläggas om förmedlingskedjan fungerar under resterande del av förmedlingen, det vill säga från nationella BOJ till lokala stödorganisationer.

Information och förmedling till stödorganisationer gällande barn under 15 år behöver förbättras. Det behöver göras en genomlysning av hanteringen och rutiner för att omhänderta barn under 15 års behov.

Förslagsvis kan även vittnen omfattas av den digitaliserade överföringen av kontaktuppgifter som idag sker till BOJ gällande målsäganden.

Information på Mina sidor

En utvärdering av *Mina sidor* behöver genomföras och därefter vidareutvecklas så att fler brottstyper och mer information finns tillgänglig samt möjlighet att göra enkla kompletteringar. Dels för att möta medborgarnas behov, men även för att minska på belastningen för Polismyndigheten som idag besvarar dessa frågor, ofta via samtal till PKC.

Stöd och bemötande

På samma sätt som information, behövs det en funktion i Polismyndighetens utredningssystem för uppföljning av den lagstadgade skyddsbedömningen.

Polismyndigheten behöver arbeta löpande med bemötandefrågor genom kompetenshöjande åtgärder och praktiska övningar för anställda inom myndigheten.

Vad gäller unga finns det flertal åtgärder som förbättrar deras upplevelse av bemötande. Till exempel att i möjligaste mån använda samma personal i kontakt med unga för att skapa personlig relation.

Förhör

Polismyndigheten, samt eventuellt andra myndigheter i rättsprocessen, bör utreda möjligheten att införa systemet med auktoriserade *intermediaries* (mellanhänder/förmedlare) med expertis i att kommunicera med personer med olika typer av funktionsnedsättningar.

Teknikutvecklingen, samt den nya lagstiftning som sannolikt införs under 2026, ger förutsättningar att frigöra förhørsledaren från att nedteckna utsagan under förhöret och därmed ge bättre stöd och bemötande till brottsoffer. För att uppnå detta behövs en tydlig implementering av ett modernare arbetssätt för skriftlig dokumentation av förhör.

Kompetens och utbildning

Polismyndigheten behöver se över befintliga utbildningar avseende information, stöd och bemötande av brottsoffer. Dessa behöver kompletteras med relevant information avseende bl.a. viktimologi och ideala brottsoffer och ges till alla de inom Polismyndigheten som kommer i kontakt med brottsoffer. Kompetensen kring samverkan, informationsdelning och att möta brottsoffer med NPF diagnoser och språksvårigheter behöver också höjas inom myndigheten.

Polismyndigheten har behov av ett nationellt utbildningsmaterial, vägledning eller motsvarande som tillämpas vid grundutbildningen till polisman. Genom att polisstudenter får en god introduktion i begrepp och kunskaper som kan kopplas till brottsoffer och vittnen ökar Polismyndighetens förmåga inom detta område över tid. Fortlöpande utbildning inom området ska erbjudas och vara lättillgänglig inom myndigheten.

Polismyndigheten behöver generellt ett tydligare barnrättsperspektiv i utbildningarna och erbjuda riktad utbildning i bemötande av barn och unga.

Ärendeföljning

Polismyndigheten behöver kvalitativt följa upp arbetet med brottsoffer kopplat till utfall av ärendet för att kunna bedöma om rätt åtgärder har vidtagits, och om rätt rutiner föreligger.

3 Åklagarmyndigheten

3.1 Hur Åklagarmyndigheten verkar för att brottsoffer och vittnen ska få tillräcklig information och stöd, samt ett gott bemötande

3.1.1 Åklagarmyndighetens uppdrag

Åklagarmyndighetens uppdrag och syfte handlar ytterst om att göra Sverige tryggare. I det ligger att Åklagarmyndigheten ska arbeta för ett högt förtroende hos allmänheten. Arbetet sker genom att säkerställa att myndighetens förhållningssätt präglas av objektivitet och opartiskhet. Det finns en strävan att myndigheten ska vara tydlig och transparent i sin kommunikation samt vara tillgänglig för och ha ett respektfullt bemötande gentemot parter och allmänheten.¹²

Åklagarens huvuduppgifter är att leda brottsutredningar, ta beslut i åtalsfrågan och föra talan i rättegångar. Av 23 kap. 4 § 1 st. rättegångsbalken (jfr även 1 a § 2 st. förundersökningskungörelsen (1947:948), 1 kap. 9 § regeringsformen och artikel 6 i Europakonventionen) framgår att en förundersökning ska bedrivas objektivt. Vid förundersökningen ska undersökningsledaren och den som biträder hen söka efter, ta till vara och beakta omständigheter och bevis som talar såväl till den misstänktes fördel som till hens nackdel. Objektivitetsplikten gäller även efter att åtal har väckts.¹³

Åklagarens objektivitetsplikt utgör dock inte något hinder mot ett gott bemötande och hindrar inte heller åklagaren att lämna information eller stöd av allmän karaktär till brottsoffer eller vittnen, exempelvis hur en rättegång går till och vilka regler som gäller under en förundersökning. Vidare tar åklagaren ansvar för att skapa förutsättningar för att brottsoffer och vittne ska känna sig trygga under hela rättsprocessen. Åklagaren har också i vissa fall en skyldighet

¹² Åklagarmyndighetens Strategiska Agenda, uppdaterad augusti 2025, ÅM2025-1436.

¹³ Se 45 kap. 3 a § rättegångsbalken.

att utgöra ett stöd för målsägande, exempelvis genom att föra dennes skadeståndstalan.

Däremot sätter åklagarens objektivitetsplikt vissa gränser för vad hen kan göra för att bevaka brottsoffers eller vittnens intresse. Åklagarens lojalitetsplikt mot målsägande i skadeståndsdelen kan t.ex. komma i konflikt med åklagarens objektivitetsplikt i brottsmålsdelen och vid en sådan konflikt måste lojalitetsplikten vika.¹⁴

De brottsoffer som Åklagarmyndigheten främst kommer i kontakt med är målsägande. Den fortsatta redogörelsen utgår därför framförallt ifrån Åklagarmyndighetens information och stöd till målsägande och inte brottsoffer i allmänhet. Begreppet brottsoffer kommer dock genomgående att användas i den mån det är juridiskt möjligt.

3.1.2 Information

I linje med objektivitetsplikten ska åklagarens kontakter med brottsoffer och vittne vara professionell och inriktad på information och upplysning, aldrig på rådgivning. Om det vid kontakt med en målsägande eller ett vittne framkommer omständigheter som kan vara till förmån för den misstänkte ska åklagaren se till att den misstänkte får del av dessa uppgifter.

Åklagare har, när åklagaren är förundersökningsledare, en skyldighet att lämna information till brottsoffer och vittne i olika stadier av förundersökningen.¹⁵ Åklagaren tillser tillsammans med, och i stora delar genom polisens försorg, att informationen lämnas i enlighet med de regleringar som finns i lag.

Digital information

Merparten av den skriftliga information som lämnas till målsägande av åklagare i enskilda ärenden sker via myndighetens ärendehanteringssystem Cåbra (nedan "Cåbra"). Någon skriftlig information till vittne lämnas regelmässigt inte.

Det finns inte någon författningsstadgad skyldighet för åklagare att skriftligen motivera beslut om att lägga ned en förundersökning eller beslut om att inte väcka åtal. Det finns dock en sedan länge etablerad praxis att åklagare skriftligen motiverar sådana beslut. Underrättelser till målsägande exempelvis

¹⁴ Se Fitger m.fl., kommentaren till 22 kap. 2 §. Beträffande objektivitetsplikten – se 23 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken.

¹⁵ Se 13 a–g §§ och 14–14a §§ förundersökningskungörelsen (1947:948).

om åtalsbeslut, eller om att lägga ned en förundersökning¹⁶ lämnas oftast skriftligen av åklagarna med användande av standardiserade motiveringar och skäl som tillhandahålls i Cåbra. I andra fall skrivs en motivering i fritext i Cåbra. Till beslutet bifogas information om vad beslutet innebär och möjligheten till att begära om- eller överprövning av det fattade beslutet. Information om möjligheten att begära omprövning eller överprövning av ett beslut¹⁷ finns även på Åklagarmyndighetens externa hemsida.

Andra underrättelser till målsägande som t.ex. i det fall åklagaren inte avser att föra en målsägandes talan avseende ett enskilt anspråk lämnas till målsägande genom en standardiserad blankett tillgänglig i Cåbra. Åklagaren fyller i nödvändig information och i blanketten ges information till målsägande om skälet till varför åklagaren inte för talan samt hur målsägande ska gå till väga för att själv föra sin talan. Kontaktuppgifter till beslutande åklagare finns med i blanketten.

Även övriga underrättelser såsom underrättelser till socialnämnden vid beslut som rör barn och vid beslut om att meddela kontaktförbud¹⁸ samt underrättelser rörande beslag¹⁹ lämnas via automatiska underrättelser i Cåbra.

Löpande it-utveckling sker inom myndigheten för att säkerställa att informationen som lämnas via Cåbra är korrekt, avvägd och anpassad för mottagaren av informationen.

Information och support till användarna av Cåbra och andra it-stöd inom myndigheten lämnas kontinuerligt för att möta ny lagstiftning och uppdrag på området. Det närmaste exemplet är de förbättrade stöden som fanns på plats i och omkring Cåbra i samband med att de nya reglerna om kontaktförbud trädde ikraft 1 juli 2025.

På Åklagarmyndighetens externa hemsida finns information tillgänglig för allmänheten. På hemsidan finns information direkt riktad till den som är vittne till brott, den som är utsatt för brott och till den som är misstänkt för brott, liksom att det finns information om Åklagarmyndigheten och rättsprocessen i övrigt. På hemsidan publiceras också utvalda rättsliga vägledningar från Åklagarmyndigheten samt att hemsidan även innehåller länkar till andra

¹⁶ Jämför 14 § 2 st. förundersökningskungörelsen (1947:948).

¹⁷ Överprövningsförfarandet är inte författningsreglerat, utan har utvecklats i praxis, och fyller en viktig rättssäkerhetsfunktion. Det ger en möjlighet att rätta till felaktiga beslut, sörja för enhetlig tillämpning och säkerställa allmänhetens förtroende för åklagarverksamheten, se närmare i Riksåklagarens riktlinjer om Överprövning och annan prövningsverksamhet, RÅR 2013:1.

¹⁸ Jämför 4 a § kontaktförbudsförordningen.

¹⁹ Jämför 27 kap. 8 § 3 st. rättegångsbalken.

relevanta myndigheter och organisationer, som t.ex. Brottsoffermyndigheten, Domstolsverket, Brottsofferjouren och Bris.

Utöver den allmänna informationen på hemsidan finns även ett utbildningsmaterial om åklagarens roll i rättsprocessen för gymnasieelever. Materialet är därmed tillgängligt för allmänheten att ta del av vid behov.

Åklagarmyndigheten publicerar även på andra plattformar, som t.ex. LinkedIn och Instagram i syfte att sprida information om åklagarens roll samt information till berörda i en rättsprocess.

Utbildning och internt stöd

Alla nyanställda, även visstidsanställda, på Åklagarmyndigheten genomgår en obligatorisk grundläggande utbildning i början av sin anställning ”Ny på Åklagarmyndigheten”. Utbildningen innehåller moment som tar sikte på informationshantering, såsom t.ex. offentlighet och sekretess, hantering av personuppgifter samt kommunikation.

Information till brottsoffer och vittne ingår också som moment i den obligatoriska grundutbildningen för åklagare och i flera av de vidareutbildningar som finns. Även för andra yrkesgrupper inom myndigheten finns det flera grund- och vidareutbildningar där information till brottsoffer och vittne finns med som delmoment.

Flera av de rättsliga vägledningarna som Åklagarmyndigheten tillhandahåller som stöd för åklagarna i den operativa verksamheten innehåller frågor om information till brottsoffer och vittne.²⁰ De rättsliga vägledningarna uppdateras och justeras kontinuerligt efter behov.

Samverkan

I enskilda ärende samverkar handläggande åklagare och utredande polis för att trygga att målsägande och vittne får korrekt och anpassad information. Lokal samverkan sker mellan Åklagarmyndigheten och andra aktörer för att säkerställa att det finns rutiner och metoder som garanterar att information lämnas till brottsoffer och vittne.

²⁰ Se bland annat rättslig vägledning 2022:10 Bemötande av brottsoffer, rättslig vägledning 2022:3 Barnförhör m.m., rättslig vägledning 2023:3 Skadestånd och rättslig vägledning 2024:6 Hovrättsprocessen.

3.1.3 Stöd och bemötande

Åklagarens roll i förhållande till brottsoffret påverkas av om det finns ett förordnat ombud eller om det inte gör det. Det är också åklagarens uppgift att, om Polismyndigheten inte redan gjort en framställan till domstolen, att tidigt under förundersökningen begära förordnande av målsägandebiträde när förutsättningarna föreligger.²¹ Åklagaren ska också ge in en framställan om särskild företrädare för barn så snart behov föreligger.²²

Det är domstolen som ska pröva om det finns behov av målsägandebiträde eller särskild företrädare för barn. För att domstolen ska kunna göra en korrekt prövning av behovet behöver framställan innehålla relevanta omständigheter och åklagarens inställning till behovet. Om domstolen skulle avslå en framställan om målsägandebiträde anses dock åklagaren inte ha någon självständig klagorätt i förhållande till beslutet.²³ Vilket innebär en begränsning i omfattningen av det stöd som åklagaren kan ge brottsoffer.

Oavsett om det finns ett ombud för målsägande eller inte kan åklagaren alltid på förfrågan lämna allmän information till både brottsoffer och vittne om ärendet och vad som kan förväntas ske i utredningen.

I sin roll tar åklagaren även ansvar för att skapa förutsättningar för att målsägande och vittnen ska känna sig trygga under hela rättsprocessen. Åklagare framför regelmässigt till domstolen önskemål från målsägande och vittne om exempelvis att en förhandling ska hållas bakom stängda dörrar eller att medhörning vid förhör ska ske.²⁴ Åklagaren bör även säkerställa att en tolk finns tillgänglig eller andra stödfunktioner som kan vara nödvändiga genom information till eller kontakt med domstolen.²⁵

Stöd i samband med förhandling

Åklagaren kan ge ett visst stöd, främst till brottsoffer, i samband med förhandlingen. I doktrinen har dock framhållits att åklagaren inte får engagera sig personligt i brottsoffrets sak, att brottsoffrets berättelse kan förlora sitt

²¹ 23 kap. 5 § rättegångsbalken, 1 § lag (1988:609) om målsägandebiträde.

²² 1 och 2 §§ lag (1999:997) om särskild företrädare för barn.

²³ Högsta domstolens beslut den 29 januari 2019, Ö 5456–18.

²⁴ Se 36 kap. 18 § och 37 kap. 3 § rättegångsbalken samt 5 kap. 1 § rättegångsbalken och 35 kap. 12 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

²⁵ Se 5 kap. 6 § och 23 kap. 16 § rättegångsbalken samt 13 e § förundersökningskungörelsen (1947:948), 20 kap. 15 § 1 st. och 23 kap. 10 § 5 st. rättegångsbalken.

bevisvärde vid omfattande åklagarhjälp samt att åklagaren för att hålla sig objektiv bör hålla en viss distans till aktörerna i rättsprocessen.²⁶

Om en målsägande vill träffa åklagaren inför rättegången brukar det dock inte finnas hinder för ett sådant möte. I Åklagarmyndighetens rättsliga vägledning om bemötande framgår att åklagare, i den mån det är möjligt, inför varje förhandling oavsett brottets svårighetsgrad, bör ta sig tid till att möta brottsoffret och presentera sig.²⁷ Brottsoffer eller vittne kan också alltid kontakta polisen eller åklagarkammaren vid frågor.

En målsägande har rätt att få sin skadeståndstalan prövad i brottmålet. Finns inget ombud har åklagaren under vissa omständigheter en skyldighet att föra målsägandens talan.²⁸ I det fall målsäganden riktar ett skadeståndsanspråk mot den misstänkte kan detta under vissa förutsättningar säkras genom förvar och kvarstad, enligt reglerna i 26 kap. rättegångsbalken. Det gäller även om ett målsägandebiträde är förordnat eftersom biträdet inte har någon möjlighet att ta egendom i förvar.

Åklagare har också möjlighet att sedan den 1 januari 2025 ansöka till domstolen om att ett vittne ska höras anonymt.²⁹

1 januari 2022 infördes utökade möjligheter att åberopa inspelade förhör som bevis i domstol. Även detta är ett stöd för målsägande och vittne då förhöret i domstol kan begränsas till kompletterande frågor. Om det föreligger särskilda svårigheter eller andra omständigheter hos brottsoffret eller vittnet som innebär en ökad påfrestning att höras inför domstol, bör åklagaren under förundersökningen alltid överväga videoinspelning av förhöret.

Digitalt stöd och bemötande

Åklagarmyndigheten har tagit fram beslutsmallarna som finns i Cåbra. Syftet med mallarna är att utgöra ett stöd för åklagarna och för att fattade beslut ska vara utformade på ett enhetligt och tydligt sätt för mottagaren av beslutet. I vissa ärenden där åklagaren är förundersökningsledare kan det finnas skäl för en mer utförlig och individualiserad motivering. Det rekommenderas därför att åklagare inför varje beslut gör en bedömning av behovet av en mer individualiserad beslutsmotivering. Åklagaren måste dock beakta objektivitetsplikten och i förekommande fall även sekretessbestämmelser. I

²⁶ Se bl.a. Gunnel Lindberg, Om åklagaretik, SvJT 1997, s. 203–205, och Lars Heuman i JT 2004/05 s. 59.

²⁷ Rättslig vägledning 2022:10 Bemötande av brottsoffer s. 12.

²⁸ 22 kap. 1–2 §§ rättegångsbalken.

²⁹ Se vidare lagen (2024:1180) om anonyma vittnen i brottmål.

mer omfattande eller svårbedömda fall rekommenderas att åklagare istället tar en personlig kontakt med brottsoffret eller dess företrädare för att förklara nedlägningsbeslut.³⁰

Åklagaren är skyldig att uppmärksamma målsägandes rätt (och i vissa fall även vittnes) till skydd av personuppgifter, till exempel när det gäller rätten till viss anonymitet i både förundersökningsprotokollet och stämningsansökan.³¹ I Cåbra finns möjlighet att sekretessmarkera personuppgifter samt att upplysa domstolen om att det kan finnas skäl att sekretessmarkera uppgifter i handlingar inkomna till domstolen från Åklagarmyndigheten.

Åklagarmyndigheten arbetar kontinuerligt med frågor rörande myndighetens digitala bemötande. Myndigheten har utvecklat en egen e-tjänst Aktörsportalen. Portalen är en webbaserad tjänst som möjliggör säker digital tvåvägskommunikation inom Sverige mellan åklagarväsendet (Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten) och dess externa parter. Privatpersoner och av domstol förordnade företrädare är exempel på målgrupper för systemet. Syftet med portalen är att kunna kommunicera sekretessbelagda uppgifter eller särskilt skyddsvärda personuppgifter när andra säkra kommunikationskanaler saknas.

Utbildning och internt stöd

Bemötande och stöd ingår som en del av åklagarnas grundutbildning samt är inbyggd i de vidareutbildningar som finns för åklagare.

I t.ex. utbildningen ”Ny som åklagare” går brottsofferfrågor och bemötande igenom samt att delkurs fem i grundutbildningen har fokus på särskilt utsatta brottsoffer där även bemötandefrågor ingår. Även frågor om skadestånd och därtill kopplade frågor ingår i åklagarnas grundutbildning och vidareutbildningar. Myndigheten tillhandahåller också utbildning för samtliga medarbetare när det gäller skydd av personuppgifter samt även informationssäkerhet.

Åklagarmyndigheten tillhandahåller utbildning riktade till handläggare. Dessa innehåller också frågor om bemötande. I utbildningen ”Hantering av ungdomsärenden, fördjupning” finns t.ex. ett pass om vanliga neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (nedan ”NPF”) hos ungdomar och

³⁰ Se vidare bl.a. rättsvägledning 2022:10 Bemötande av brottsoffer s. 16 och rättslig vägledning 2024:2 Brott i nära relation och olaga förföljelse s. 52.

³¹ 21 § 3 st. och 21a §§ förundersökningskungörelsen (1947:948) och 45 kap. 9 § rättegångsbalken.

hur dessa bör bemötas samt om hur unga brottsoffer kan reagera och hur de bör bemötas.

Vidare tillhandahåller Åklagarmyndigheten information och filmer om NPF i den interna kompetensportalen samt att det finns ett framtaget webinarium om autism. På myndighetens intranät finns även en ämnessida med länkar till information om olika funktionsnedsättningar och länkar till andra externa utbildningar och kunskapsstöd från exempelvis Brottsoffermyndigheten och Brottsofferjouren.

Åklagarmyndigheten har en rättslig vägledning, Bemötande av brottsoffer.³² Vägledningen behandlar, förutom frågor om bemötande, även de skyldigheter som åklagare har i relation till brottsoffer och vittne. Även andra av myndighetens rättsliga vägledningar innehåller hjälp till åklagarna i frågor om information, stöd och bemötande till brottsoffer och vittne.³³ Utöver dessa finns även specifika rättsliga vägledningar i frågor som rör exempelvis skadestånd samt förvar och kvarstad.³⁴

Som ytterligare stöd för åklagare och andra anställda vid myndigheten i bemötandefrågor finns bland annat Riksåklagarens Etiska riktlinjer för anställda i åklagarväsendet³⁵ och myndighetens likabehandlingsplan.

De etiska riktlinjerna syftar till att främja såväl en hög kvalitet hos Åklagarmyndighetens verksamhet som ett högt förtroende för myndigheten och de beslut som fattas på myndigheten. Riktlinjerna finns också för att utgöra ett stöd för den enskilde befattningshavaren, både i sitt beslutsfattande och i sitt allmänna förhållningssätt i och utanför tjänsten. Varje år genomförs etikdiskussioner på arbetsplatserna för att inom myndigheten uppmärksamma och diskutera olika etiska frågor.

I myndighetens likabehandlingsplan är bemötandefrågor också centrala. Arbetet med likabehandling inriktar sig på att höja kompetensen och medvetenheten om frågor inom likabehandling. Alla arbetsplatser ska årligen genomföra likabehandlingsövningar som tas fram centralt. Alla utbildningar som erbjuds inom Åklagarmyndigheten ska också ta hänsyn till likabehandlingsaspekten t.ex. undvika stereotyper vid exempel.

³² Rättsvägledning 2022:10 Bemötande av brottsoffer.

³³ Se bl.a. rättslig vägledning 2024:2 Brott i nära relation och olaga förföljelse och rättslig vägledning 2024:6 Hovrättsprocessen.

³⁴ Bland annat rättslig vägledning 2023:3 Skadestånd, rättslig vägledning 2024:6 Hovrättsprocessen och rättslig vägledning 2024:8 Förvar och Kvarstad.

³⁵ RÅR 2014:1 Etiska riktlinjer för åklagarväsendet.

Samverkan

Samverkan med bland annat Polismyndigheten sker både centralt och lokalt i frågor som rör stöd och bemötande. På många håll i landet bedrivs även ett strukturerat arbete för lokal samverkan och informationsutbyte i bl.a. säkerhetsfrågor mellan myndigheterna i rättskedjan för att säkerställa stöd i samband med att förhandlingar hålls i domstol.

I enskilda ärenden där det framkommer omständigheter som pekar på att det finns en risk för att målsägande eller vittne kan komma att utsättas för hot eller trakasserier bör åklagaren ha en dialog med utredande polis. Genom polisens försorg kan skyddsåtgärder sättas in samt att åklagaren i dessa fall kan vidarebefordra informationen till domstolen inför en förhandling.

Får åklagaren kännedom om att det föreligger omständigheter som gör att ett kontaktförbud kan vara aktuellt kan åklagaren, i samverkan med polisen, initiera frågan genom att kontakt tas med berörd part.

Vidare ska polisen i sitt ärendehanteringssystem till exempel särskilt markera ärenden som bedöms vara begångna i en hederskontext. När ett ärende lottas över till åklagare ska det anges att ärendet har en hedersmarkering. På det sättet får åklagare större möjlighet att hantera ärendet och bemöta samt ge stöd till de inblandade på rätt sätt.

I flera regioner finns resurscentra heder. Åklagare medverkar i flera regioner i arbetet genom att delta i nätverksträffar och som kontaktpersoner. Resurscentra ger bland annat vägledning till yrkesverksamma i regionen som möter utsatta med fokus på vilket särskilt stöd och bemötande en person utsatt för hedersrelaterad brottslighet kan behöva.

Samverkan mellan flera aktörer i samhället sker också i flera kommuner och regioner för att motverka våld i nära relation. Åklagarmyndigheten deltar på flera sätt i samverkan, både i generella frågor som rör stöd och bemötande men även i enskilda ärenden.

3.1.4 Särskilt gällande barn och unga

Reglerna om förundersökning är generellt hållna och gör inte någon egentlig skillnad mellan barn och vuxna. Vid handläggning av ärenden där barn är brottsoffer eller vittne ska dock barnkonventionen alltid beaktas.

Förhör med en målsägande eller ett vittne som är under 18 år ska planeras och verkställas så att det inte uppkommer fara för att den som hörs tar skada. Förhör

får inte äga rum fler gånger än som är nödvändigt med hänsyn till utredningens art och barnets bästa.³⁶

Åklagare deltar regelmässigt vid förhör med barn under 15 år som är brottsoffer. Genom att åklagaren är närvarande vid förhöret kan åklagaren säkerställa att barnets bästa beaktas. Åklagaren kan t.ex. ta beslut om att avbryta förhöret om skäl för det föreligger.

Vid brottsoffer i åldern 15–18 år samt vid vittnesförhör med barn är åklagare inte som rutin med vid förhör. När särskilda omständigheter föreligger kan dock åklagare vara med vid förhör. Förhör med barn under 15 år dokumenteras normalt med ljud och bild.

Utgångspunkten är att barn ska få samma information, stöd och bemötande som vuxna. Barn har dock förstärkta rättigheter eftersom barnkonventionen även ska beaktas. En förutsättning för detta är att barnet får information om processen som är anpassad till barnets ålder och mognad. Åklagarens kontakter med ett barn får därför bedömas från fall till fall.

Utbildning och rättsligt stöd

Grundutbildningen för åklagare innehåller handläggning av brott mot barn liksom att det finns en speciell vidareutbildning avseende handläggning av brott mot barn. Till stöd för åklagare som handlägger ärende med barn och unga finns flera också rättsliga vägledningar.³⁷

Samverkan

För att förhör med barn som brottsoffer upp till 15 år under förundersökningen ska hållas på ett bästa sätt finns det barnahus på olika platser i landet. Lokalerna är barnanpassade och alla som träffar barnen är speciellt utbildade för det. Samverkan kring barnen sker. Åklagare samarbetar med de olika myndigheterna som finns på barnahus för att kunna samverka för att barnets intressen ska tillgodoses på bästa sätt.

Den information kring ett barns situation som når Åklagarmyndigheten kommer oftast från Polismyndigheten eller socialtjänsten som har den direkta kontakten med barnet. I samrådsfunktionen som finns vid barnahus säkerställs att samrådande myndigheter har information om barnet. Samtliga myndigheter som deltar delar relevant information om barnet i ärendet. I ärende som inte är

³⁶ 17 § förundersökningskungörelsen (1947:948).

³⁷ Se bl.a. Rättslig vägledning 2022:3 Barnförhör m.m. och rättslig vägledning 2023:9 Brotts mot barn.

föremål för samråd och som involverar barn har åklagaren ofta en dialog med polisen i fråga om anmälan till socialnämnden eller informationsdelning i annan form.

I regeringens proposition 2025/26:12 ”Stärkt skydd för barn som riskerar att fara illa” föreslås att det ska tydliggöras att Åklagarmyndigheten ska vara skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om myndigheten i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa.³⁸ Lagändringarna föreslås träda i kraft den 15 januari 2026 och kommer att innebära ett förändrat ansvar för åklagarna i ärende som involverar barn.

3.2 Brister när det gäller information, stöd och bemötande under rättsprocessen

3.2.1 Information

Det är inte alltid klart för parterna i en rättsprocess att åklagaren ska iaktta objektivitet, alltså att hen ska tillvarata både brottsoffrets och den tilltalades rättigheter. Information om åklagarens roll i rättsprocessen kan behöva tydliggöras ytterligare för parterna. Både vad gäller de beslut som fattas under rättsprocessen men även åklagarens roll under förhandlingen.

I samverkan med Brottsoffermyndigheten har framkommit att beslut från Åklagarmyndigheten kan upplevas som kortfattade och svåra att förstå för brottsoffer. Brottsoffermyndigheten ser även ett behov av att informationen till brottsoffer tydligare individualiseras utifrån det specifika brott som personen utsatts för. Åklagarmyndigheten arbetar kontinuerligt med att mallar ska vara anpassade efter sitt syfte. När uppdatering av de standardiserade mallarna sker görs övervägande av beslutets utformning för att öka förståelsen för mottagaren. Åklagaren har vid beslut också möjlighet att till viss del individualisera besluten.

När det gäller brottsoffer med funktionsnedsättning eller andra svårigheter har dessa samma rätt till information som andra brottsoffer. Åklagare måste därför i det enskilda fallet bedöma hur informationen kan göras tillgänglig. Vid behov kan hjälp tas av målsägandes handledare, personlige assistent eller god man. Ytterligare kunskap kring detta kan behövas göras tillgänglig för åklagare och andra yrkeskategorier.

³⁸ Prop. 2025/26:12 s. 38.

Myndigheten för delaktighet (nedan ”MFD”) har, från regeringen, fått i uppdrag att ta fram ett förslag till en ny nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken. Redovisningen ska ske den 1 december 2025. Handlingsplanen kan komma att innebära att åtgärder kommer behöva vidtas inom Åklagarmyndigheten i frågorna.

3.2.2 Stöd och bemötande

Vid samverkan med Brottsoffermyndigheten har det framkommit att ett genomgående önskemål från brottsoffer är att åklagare förväntas och önskas ha en tidigare och tätare personlig kontakt med målsägande samt att målsägande önskar ett möte före förhandlingen. Brottsoffermyndigheten förordar även att åklagare tar en mer aktiv roll inför hovrättsprocessen och att Åklagarmyndigheten bör ta fram interna riktlinjer för hur åklagare kan underlätta för brottsoffer i situationer där målsägandebiträde inte förordnas i överrättsprocessen.

Mot bakgrund av att åklagarens uppgift är att vara neutral i förhållande till såväl målsägande som tilltalad samt beakta omständigheter som talar till båda parter fördel respektive nackdel, är det inte lämpligt att regelmässigt förordna en tätare kontakt med brottsoffer eller vittne.

Som redogjorts för tidigare finns det dock inget som hindrar att åklagare träffar en målsägande en tid före förhandlingen för att allmänt informera om förhandlingen och frågor kopplade till denna. Åklagare rekommenderas därtill att regelmässigt att möta brottsoffret och presentera sig i anslutning till att rättegången påbörjas.³⁹ I de fall där en målsägande kan ha särskilda behov kan det finnas större skäl för ett möte med åklagaren i samband med förhandlingen.

I den rättsliga vägledningen om hovrättsprocessen⁴⁰ finns ett kapitel som rör målsägandes talan i hovrätten. I kapitlet finns också ett avsnitt som särskilt berör åklagarens stöd till och bemötande av målsägande under processen i hovrätten i de fall målsägandebiträdets förordnande har upphört. Om åklagaren anser att det bör förordnas ett målsägandebiträde i hovrätten bör skäl för det anges redan i överklagandet eller svarsskrivelsen. Åklagaren bör även särskilt tydliggöra för hovrätten omständigheter som kan ha betydelse för den frågan, till exempel att en målsägande haft ett synnerligen stort informationsbehov eller att den kurativa delen av uppdraget som målsägandebiträde varit extra stort i ärendet.

³⁹ Rättslig vägledning 2022:10 Bemötande av brottsoffer s. 12.

⁴⁰ Rättslig vägledning 2024:6 Hovrättsprocessen.

Målsägande som har en funktionsnedsättning har ofta ett större behov av stöd från ett målsägandebiträde än som annars är fallet. Om utredningen i ett sådant fall gäller ett brott där målsägandebiträde inte förordnas regelmässigt bör dokumentation av funktionsnedsättningen finnas med vid framställan om förordnande för att domstolen ska kunna göra en korrekt prövning av behovet.

För att säkerställa att brottsoffer får det stöd som efterfrågas bör målsägandebiträde förordnas i större utsträckning samt att möjligheterna förordna biträde utökas. Här kan åklagare ta ett ansvar genom att tydligare klargöra för domstolarna varför målsägandebiträde bör förordnas. Det är viktigt att samtliga åklagare vid framställan om målsägandebiträde och/eller särskild företrädare för barn informerar domstolen även om andra omständigheter som kan ha betydelse vid förordnandet, såsom t.ex. funktionshinder eller hedersproblematik. Ytterligare utbildning eller stöd till åklagare kan behövas i denna del.

Utökade möjligheter till rättsligt biträde samt en utökad möjlighet till målsägandebiträde i hovrättsprocessen utreds inom ramen för utredningen ”Rättsliga biträden och rättegångskostnader – skärpt kostnadskontroll, ökat förtroende för offentliga försvarare och stärkta rättigheter för enskilda⁴¹, som ska redovisas 17 november 2025. Åklagarmyndigheten avvaktar utredningen.

Brottsoffermyndigheten har framfört att samtliga åklagare bör genomgå regelbunden utbildning i frågor som rör skadestånd vid brott. Detta är särskilt angeläget eftersom ersättningsnivåerna har förändrats under senare år och det finns ett behov av en mer enhetlig tillämpning. Frågor om skadestånd ingår i åklagarnas grundutbildning samt som moment i flera vidareutbildningar. De interna utbildningarna skulle kunna kompletteras med extern utbildning tillhandahållen av Brottsoffermyndigheten.

3.2.3 Barn och unga

Alla barn har i dag inte tillgång till ett barnahus, och det finns även skillnader i kompetens och arbetssätt mellan landets barnahus.

Regeringen har gett Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Socialstyrelsen och Rättsmedicinalverket i uppdrag⁴² att revidera de gällande nationella riktlinjerna för samverkan vid misstanke om att barn har utsatts för våldsbrott

⁴¹ Ju 2024:06.

⁴² S2025/01365 Uppdrag om stärkt samverkan när det finns misstanke om att barn har utsatts för våldsbrott.

och kriterierna för barnahusverksamhet. Åklagarmyndigheten avvaktar resultatet av regeringsuppdraget.

Barn har samma rätt som vuxna att bli informerade. När ett ärende avslutas, oavsett om förundersökningen läggs ned eller om åtal väcks, har barnet rätt att få information om vad som händer med ärendet. Vem som är bäst lämpad att lämna den informationen måste bedömas från fall till fall. Nationella rutiner saknas för hur barn ska informeras om processen och i samband med beslut.

Rutinerna för samråd/samverkan vid information till barn behöver vidareutvecklas. Det bör övervägas om det finns behov av nationella rutiner för hur barn ska informeras om processen och beslut under förundersökningen samt vem som ska ansvara för att informationen lämnas. Frågan kan lämpligen omhändertas i ovan nämnda regeringsuppdrag.

Åklagarmyndigheten har genomfört en tillsyn rörande handläggningen av kontaktförbud där skyddspersonen är under 15 år.⁴³ En av iakttagelserna i granskningen var att barn inte hörs i kontaktförbudsärenden i den utsträckning som kan förväntas. Barn får därmed inte komma till tals i enlighet med barnkonventionens intentioner. Ytterligare teoretisk och praktisk kunskap om barnkonventionen kan behövas då en ökad kompetens kan förväntas leda till förbättrad kvalitet i information, stöd till och bemötande av barn.

3.2.4 Övriga identifierade brister

Det förekommer att särskilda behov hos målsägande och vittne kopplade till deras förmåga att delta i rättsprocessen inte kommer till åklagarens kännedom, exempelvis tolkbehov eller funktionsnedsättning. Denna brist innebär att åklagare inte kan vidta lämpliga åtgärder eller föra informationen vidare till domstolen. Vilket medför att målsägande och vittne inte får det stöd och bemötande som de har behov av.

Det förekommer att målsägande och vittne kontaktar åklagare inför förhandling med önskemål om att få delta via videolänk eller att avlägga sitt vittnesmål utan att den tilltalade är närvarande i rättssalen. I vissa fall framkommer det i samtalet att personen redan varit i kontakt med domstolen som hänvisat till åklagaren. Åklagaren har åberopat bevispersonen men det är rätten som har att fatta beslut i frågor som rör närvaro. Den myndighet som först mottar önskemålet bör också hantera det. I de fall domstolen tar emot önskemålet bör, vid behov, yttrande inhämtas från åklagaren istället för att

⁴³ Tillsynsrapport 2025:1, Utvecklingscentrum, Juni 2025, Kontaktförbud till skydd för barn under 15 år, tematisk tillsyn över handläggningen.

hänvisning sker. På motsvarande sätt bör åklagaren ta emot önskemålet och vidarebefordra det till domstolen med angivande av sitt ställningstagande i saken.

3.3 Nödvändiga åtgärder för att komma tillrätta med identifierade brister

3.3.1 Vidtagna och planerade åtgärder

För att ytterligare sprida information om rättsprocessen utifrån olika aktörer i rättsväsendet kan länkar från olika myndigheters webbplatser i större utsträckning finnas på Åklagarmyndighetens hemsida. Ytterligare länkar till bland annat polisen, domstolen och brottsoffermyndigheten kommer att läggas till på Åklagarmyndighetens externa webbplats. Arbetet med detta har påbörjats.

Information till målsägande som är barn eller till en målsägande som har ett funktionshinder eller andra svårigheter måste anpassas efter individens behov. Ytterligare kunskap kring detta kan behöva spridas. Aktuella ämnessidor och rättsliga vägledningar kommer att ses över i anledning av detta.

3.3.2 Åtgärder på längre sikt

För att ytterligare tydliggöra åklagarens roll i förhållanden till målsägande, vittne och misstänkt kan det övervägas om Åklagarmyndighetens externa hemsida behöver utökas med en film om åklagarens roll och objektivitetsplikten.

Åklagarmyndighet avvaktar redovisningen av utredningen ”Rättsliga biträden och rättegångskostnader – skärpt kostnadskontroll, ökat förtroende för offentliga försvarare och stärkta rättigheter för enskilda. Därefter har Åklagarmyndigheten för avsikt att överväga vilka kompletteringar av den rättsliga vägledningen 2022:10 Bemötande av brottsoffer och den rättslig vägledning 2024:6 Hovrättsprocessen som kan behövas för att ge åklagare ytterligare stöd i frågor om målsägandebiträde.

Funktionsnedsättningar är inte alltid synliga. Ökad kunskap och förståelse om funktionsnedsättningar är därför avgörande för att minimera risken för felaktiga tolkningar av beteenden och för ett bra bemötande. Åklagarmyndigheten avvaktar MFD:s redovisning av förslag till ny nationell handlingsplan för funktionshinderspolicen. Handlingsplanen kan komma

innebära att ytterligare åtgärder kommer att behöva vidtas inom Åklagarmyndigheten i frågorna.

För att öka åklagarnas kunskap om och tillämpning av barnkonventionen kan det finnas det anledning att se över befintliga utbildningsinsatser avseende konventionen.

I syfte att ytterligare öka kompetensen hos åklagare i skadestandsfrågor har Åklagarmyndigheten för avsikt att ha en fortsatt dialog med Brottsoffermyndigheten avseende en eventuell extern utbildning om skadestånd vid brott.

För att säkerställa att all väsentlig information rörande målsägande och vittne kommer till åklagarens kännedom kan Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten gemensamt behöva se över befintliga rutiner. Kunskapshöjande insatser kan även komma att behövas.

4 Domstolsverket

Sveriges Domstolars organisation

Sveriges Domstolar består av 82 myndigheter som tillsammans har runt 7 400 medarbetare. Var och en av dessa 82 myndigheter är självständig, vilket innebär att varje domstol, nämnd och annan myndighet styr och planerar sin egen verksamhet. Det kan således vara olika från domstol till domstol hur arbetet bedrivs, vem som gör vad, och vilka resurser man har att avsätta för olika moment och verksamheter. Det är myndighetschefen som är ansvarig och leder samt ytterst beslutar om myndighetens verksamhet, hur den ska bedrivas och hur resurser ska fördelas.

Domstolsverkets uppdrag är att ge domstolarna och nämnderna stöd och service och i vissa fall också ge service direkt till allmänheten och andra myndigheter, att driva och stödja utveckling inom domstolarna och nämnderna samt i vissa fall leda och samordna domstolarna och nämnderna, till exempel när det gäller resursfördelning och utfärdande av föreskrifter.

Eftersom varje domstol och nämnd är en självständig myndighet är det viktigt att Domstolsverket genomför sitt uppdrag i nära dialog med domstolarna och nämnderna för att få effektivitet och kvalitet i verksamheten. Dialogen är också särskilt viktig för att avgöra vad som under olika perioder behöver satsas på för att utveckla verksamheten och för att få effekt av satsningarna.

Objektivitetsplikten

I Regeringsformen står att domstolar, förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter i sin verksamhet ska beakta allas likhet inför lagen samt iakttä saklighet och opartiskhet.

När domstolen kallar till förhandling har åklagarens påstående om att ett brott har begåtts ännu inte prövats. Det är inte säkert att domstolen kommer att finna att något brott är begånget, eller att den som anser sig utsatt för ett brott verkligen har drabbats av den händelse som ska prövas. För att tydliggöra att man ännu inte har tagit ställning i dessa frågor använder domstolarna begreppet målsägande i stället för brottsoffer.

4.1 Hur Domstolsverket verkar för att brottsoffer och vittnen ska få tillräcklig information och stöd, samt ett gott bemötande

Med anledning av regeringsuppdraget (Ju202402472) och i förberedelserna med att sammanställa Domstolsverkets arbete gällande information, stöd och ett gott bemötande till målsäganden och vittnen har en enkät skickats ut. Enkäten "Tingsrättens stöd till målsäganden och vittnen i brottmål" skickades i mitten av juli ut till samtliga 48 tingsrätter. När svarstiden var slut fyra veckor senare hade den besvarats av 32 tingsrätter, vilket är 66 % av Sveriges tingsrätter. Respondenter fördelades utifrån så kallade domstolschefsgrepp och där 19 % (7 st.) var från "mindre domstolar Nord", 19 % (7 st.) från "mindre domstolar Syd", 16 % (6 st.) från "mellanstora domstolar Nord", 22 % (8 st.) från "mellanstora domstolar Syd" och slutligen 24 % (9 st.) från "stora domstolar".

4.2 I samverkan med Brottsoffermyndigheten

Vid tingsrätterna och hovrätterna bedrivs en stödverksamhet som riktar sig till både målsäganden och vittnen i brottmål. Domstolsverket har sedan 2006 haft regeringsuppdrag att tillsammans med Brottsoffermyndigheten gemensamt verka för att vittnesstödsverksamhet bedrivs vid samtliga tingsrätter och hovrätter (Ju2006/5404).

Som en del i arbetet med att kvalitetssäkra stödet till målsäganden och vittnen har Brottsoffermyndigheten och Domstolsverket i nära samarbete med Brottsofferjouren Sverige, tagit fram nationella riktlinjer för stödet till målsäganden och vittnen. De nationella riktlinjerna finns tillgängliga på Sveriges Domstolars intranät.

Minst en gång per år kallar Brottsoffermyndigheten Domstolsverket och Brottsofferjouren Sverige till samrådsmöte. Punkter som är stående på agendan är: aktuellt vid respektive organisation, regleringsbrevet, genomgång av statistiken för hur många som fått stöd på domstol under föregående år och genomgång av kartläggningen av föregående år (stödverksamhetens respektive domstolarnas svar). I övrigt lyfts andra aktuella frågeställningar.

För att ytterligare stärka samarbetet mellan domstolarna och de ideella organisationerna rekommenderas att respektive domstol och stödverksamhet tillsammans upprättar lokala riktlinjer. Domstolsverket och Brottsoffermyndigheten i samarbete med Brottsofferjouren Sverige har tagit fram en förebild för hur de lokala riktlinjerna kan utformas. Information om och mall för lokala riktlinjer finns tillgängligt på Sveriges Domstolars intranät.

I Brottsoffermyndighetens årliga kartläggning av vittnesstödsverksamheten framgår i domstolarnas svar för 2024 att 77,8 % av domstolarna har lokalt upprättade skriftliga riktlinjer. Resterande 22,2 % motsvarar åtta domstolar. Av dessa uppger fyra att ”de har bedömt att behovet inte finns” medan två uppger att ”behov finns, skriftliga riktlinjer ska tas fram”.

Det rekommenderas att man i de lokala riktlinjerna fastställer hur ofta domstolens kontaktperson och samordnare av stödverksamheten bör hålla avstämningsmöten. Domstolsverket har i sin enkät sommaren 2025 ställt frågan om frekvensen och 48 % anger att de träffas minst två gånger per år, 42 % träffas en gång per år medan 9 % uppger att de inte har avstämningsmöten.

4.2.1 Nationell information till stödverksamheten

Brottsoffermyndigheten anordnar årligen en konferens för stödsamordnarna som Domstolsverket inbjuds att medverka på. Domstolsverket informerar under sitt pass bland annat om Sveriges Domstolars unika organisation med 80 självständiga domstolar och nämnder, om förändringar i lagstiftningen som kan tänkas påverka stödverksamheten och förhandlingssituationen, om Sveriges Domstolars arbete inom bemötande och säkerhet, om tillgången till relevant förhandlingsinformation och mycket annat som kan bidra till att skapa en förståelse inom stödverksamheten för domstolarnas förutsättningar inom olika områden.

4.2.2 Lokal information till stödverksamheten

I Domstolsverkets enkät ställdes frågan om domstolen har möten/informationsmöten/utbildningar med nya stödpersoner. 67 % av

domstolarna uppger att de har det. Flertalet anger att de har det 1–2 gånger per år. På dessa informations-/utbildningstillfällen har man företrädesvis säkerhetsgenomgångar, men det finns också inslag av rundturer och visning av olika sals-/ rumstyper och information om ordningsvakternas arbete. Några av de elva domstolar som anger att de inte har denna typ av möten hänvisar till att det ligger inom stödsamordningens eget ansvar men någon konstaterar att detta är något de skulle behöva utveckla på domstolen.

4.2.3 Information om stödverksamheten för domstolarnas personal

Domstolsverket har fått möjlighet att använda delar från Brottsoffermyndighetens digitala utbildning för stödsamordnare för att ta fram sin egen e-utbildning för tingsrätternas och hovrätternas personal.

Målet med e-utbildningen är att öka kunskapen om stödverksamheten hos alla yrkeskategorier på tingsrätterna och hovrätterna. Detta ska förhoppningsvis på sikt leda till ökad medvetenhet om stödpersonernas arbete i domstolens lokaler och vilka behov de har för att kunna utföra sitt arbete på bästa sätt. E-utbildningen innehåller också en del som syftar till att ge domstolens anställda kunskaper om hur olika människor kan reagera på brott och i vittnessituationen samt hur man själv kan bidra till att skapa en trygg och säker miljö för målsäganden och vittnen.

E-utbildningen är tillgänglig för alla medarbetare, men den är en förberedelse inför grundkurs i brottmål, en kurs som vänder sig till nyanställda domstolshandläggare som självständigt ska börja handlägga brottmål.

4.3 Domstolsverkets eget arbete

4.3.1 Kalla till förhandling

Först när åklagaren kommer in med stämningsansökan tillsammans med uppgift om vilka personer som är kallade att höras vet domstolen vilka personer som är målsäganden respektive vittnen.

När de åberopade personerna ska kallas till förhandling sker det genom användning av olika wordmallar i verksamhetsstödet Vera. Mallarna bygger på roll (målsägande, vittne, målsägandebiträde, vårdnadshavare, tilltalad m.fl.) och hur personen ska höras (på plats, per telefon, på distans).

Mallarna är centrala och ingår i verksamhetsstödet Vera. För att mallarna ska hålla en hög kvalitet i såväl innehåll som utbud finns arbetsgrupper bestående

av domstolsrepresentanter, vilka arbetar aktivt med utveckling av mallarna. Indelningen av grupperna utgår ifrån domstolsslag eller, i vissa fall, ämnesområde. Under 2019 gjordes ett omfattande klarspråksarbete av tingsrätternas alla kommunikationsmallar i Vera.

Utöver information om förhandlingen, tid, plats och skyldigheten att vittna innehåller varje kallelse även information om var personen kan vända sig vid frågor, vilket stöd som finns eller som kan erbjudas för den som ska vittna, uppmaning att man ska kontakta domstolen om man behöver tolk, har någon funktionsnedsättning eller om det är något annat som domstolen behöver känna till i förväg. Kallelserna innehåller också information om att man som vittne har rätt att vara ledig från jobbet för att vittna, hur det går till när förhandlingen börjar och vilken ersättning man kan få för att delta i förhandlingen. Därutöver finns hänvisningar till ytterligare information på Sveriges Domstolars webbplats.

Till kallelserna kan domstolen infoga s.k. standardtexter som kan innehålla lokal information om stöd eller förhållanden som är relevanta på den aktuella domstolen. Även informationsblad kan bifogas kallelsen.

Kallelserna med all sin information kan skickas via e-post eller via papperspost.

4.3.2 Informationsblad om stöd till målsäganden och vittnen

Informationsblad är kompletterande information som bifogas kallelsen utifrån den kallade personens tänkta behov. De kan vara lokalt eller centralt framtagna.

Domstolsverket tillhandahåller en mall som domstolarna kan använda som förlaga för att producera ett lokalt informationsblad om stödet till målsäganden och vittnen på den egna domstolen. Informationsbladet laddas upp och blir valbart från verksamhetsstödet Vera. Avsikten med mallen är att domstolen, i samråd med det lokala stödet till målsägande och vittnen, ska anpassa innehållet till de lokala förutsättningarna för verksamheten, exempelvis avseende kontaktuppgifter. Informationsbladet skickas med kallelser till målsäganden och vittnen som kallas att höras vid den egna domstolen.

I verksamhetsstödet finns även ett valbart informationsblad om stöd för vittnen och målsäganden som kallas att höras på distans. Det innehåller generell information samt kontaktuppgifter till Brottsofferjouren Sveriges nationella stödfunktion. Dit kan en person som är kallad att inställa sig på distans och som önskar stöd inför en förhandling vända sig. Vid behov kan

Brottsofferjouren Sverige i sin tur hänvisa personen vidare till den lokala brottsofferjouren som är verksam på den ort där personen ska höras från.

I samband med beslut om skadestånd använder domstolarna Brottsoffermyndighetens informationsblad ”Så här får du ersättning för dina skador”. Den bifogas avgörandet från verksamhetsstödet.

4.3.3 Information i domstolens lokaler

Domstolsverket tillhandahåller centralt producerat informationsmaterial som kan användas i domstolens lokaler. Visst informationsmaterial kan också anpassas för att skapa lokalt anpassade varianter.

Ett exempel på detta är guider och affischer som riktar sig till alla besökare som passerar en säkerhetskontroll och ger tydlig steg-för-steg-information om hur säkerhetskontrollen vid domstolen går till. Guiden förklarar vad besökaren ska göra före, under och efter kontrollen. Informationen ska bidra till att minska upplevd stress eller osäkerhet för besökarna samt underlätta ett snabbt och tryggt genomflöde.

Ett annat exempel är foldrar som kortfattat beskriver för besökaren vem som är vem i salen och vad som kommer att ske under förhandlingen. Det finns även entrékort, informationskort i A6-format, till besökare.

Entrékortet Att vittna är framtaget för att på ett enkelt och tydligt sätt informera personer som kallats som vittnen till en rättegång om deras skyldigheter och rättigheter. Kortet förklarar hur det går till att vittna, varför det är viktigt och vilket stöd som finns att få. Det innehåller också praktisk information om vad man ska göra om man har frågor, behöver tolk eller har fått förhinder.

Entrékortet Besöka en domstol ger en överskådlig introduktion för personer som vill besöka en domstol som åhörare. Kortet förklarar vad man behöver tänka på inför och under en förhandling – till exempel att de flesta rättegångar är offentliga, hur man hittar rätt sal samt vilka regler som gäller i rättssalen.

Både foldrar och entrékort kan finnas tillgängliga och användas av de ideella stödpersonerna.

Ytterligare en informationskanal är bildslingor som visas på skärmar i domstolens lokaler. De kan visa material som är lokalt eller gemensamt. Den gemensamma bildslingan innehåller information om Sveriges Domstolars roll och domstolarnas uppgifter medan den lokala bildslingan t.ex. kan innehålla information om ordningsregler i lokalerna och i salen, kamerabevakning, hjärtstartare, gästnätverk och hänvisning till domstol.se.

4.4 Bemötande

Alla som kommer i kontakt med domstolen ska bli bemötta med respekt och värdighet. Detta gäller oavsett om kontakten sker genom ett telefonsamtal eller ett fysiskt besök.

Att säkerställa ett bra bemötande är det viktigaste som varje enskild domstol kan göra i strävan att upprätthålla och stärka människors förtroende för domstolarna. Denna förmåga bestäms i hög grad av medarbetarnas attityder, värderingar och förhållningssätt till utförandet av sina arbetsuppgifter. Förtroendeperspektivet behöver genomsyra allt arbete som bedrivs på domstolarna och nämnderna.

Domstolsverket erbjuder ett varierat stöd som – utifrån olika perspektiv – har som mål att utveckla och stärka domstolarna i deras bemötandearbete. Domstolarnas ledning kan beställa en workshop eller utbildning som hålls på den egna domstolen och leds av personal från Domstolsverket. Nedan följer en beskrivning av de olika workshoppar som erbjuds i dagsläget.

4.4.1 Intervjuteknik - att intervjua parter och vittnen

En viktig del i Sveriges Domstolars utvecklingsarbete är att ta reda på hur parter och vittnen upplever service, information och bemötande. Hur de bemöts, i telefon, vid ankomst och under en förhandling påverkar till stor del deras förtroende för domstolen.

Seminariet om intervjuteknik riktar sig till medarbetare på domstolen som ska ansvara för att genomföra intervjuer med parter och vittnen. Seminariet syftar till att ge stöd i arbetet med att planera och genomföra intervjuerna, så kallade brukarundersökningar.

4.4.2 Utmanande samtal med parter och allmänhet

En workshop om vad tjänstemannarollen innebär och hur man kan tänka och agera före, under och efter ett utmanande samtal med personer som är arga, ledsna, hotfulla eller väldigt krävande. Deltagarna ges tid att diskutera och dela sina erfarenheter, råd och tips. Deltagarna får även case från verkligheten för att testa de teorier som gåtts igenom.

Workshoppen riktar sig i första hand till medarbetare på domstol/nämnd som i sitt arbete tar emot telefonsamtal från parter och allmänhet.

4.4.3 Likvärdigt bemötande

Workshopen riktar sig till domstolar/nämnder som är intresserade av att arbeta med ett likvärdigt bemötande och syftar till att ge deltagaren förutsättningar att utveckla det egna bemötandet internt och externt.

Områden som behandlas är likvärdigt bemötande, omedvetna fördomar, normer och inkluderande kultur samt diskrimineringsgrunder. Utbildningen ger deltagarna konkreta tips och verktyg för att bryta negativa beteenden och skapa förändring.

4.4.4 Systematiskt kvalitetsarbete med förtroendefrågor, tema jämställdhet och inkludering

Workshopen riktar sig till chefer och medarbetare och syftar till att ge deltagaren förutsättningar att arbeta systematiskt med jämställdhet och inkludering på sin domstol/nämnd. Områden som behandlas är begreppsorientering kring jämställdhet och inkludering, normer och omedvetna fördomar, diskrimineringsgrunder samt metoder för att arbeta med jämställdhet och inkludering på den egna domstolen/nämnden. Deltagarna får stöd i att upprätta en handlingsplan för det fortsatta arbetet och ges tips och verktyg för hur man kan involvera medarbetarna i arbetet.

4.5 Brister när det gäller information, stöd och bemötande under rättsprocessen

4.5.1 Information i kallelsen till förhandling

Brottsoffermyndigheten lyfter i sina synpunkter att målsäganden och vittnen efterfrågar tydligare information som är relevant för den del i processen personen befinner sig. Sveriges domstolars kallelsemallar är målgruppsanpassad i sitt innehåll och i sina hänvisningar till ytterligare information på Sveriges Domstolars webbplats. Målsägandens kallelse länkar till sidan *För dig som är kallad till domstol som målsägande*⁴⁴ medan vittnens kallelse länkar till sidan *För dig som är kallad till domstol som vittne*⁴⁵. Domstolsverket ska undersöka om det även går att föra in hänvisningar till Brottsoffermyndighets webbplatser "Attvittna.se" respektive "Brottsoffer-guiden.se".

⁴⁴ <https://www.domstol.se/amnen/kallad-till-domstol/for-dig-som-ar-malsagande/>.

⁴⁵ <https://www.domstol.se/amnen/kallad-till-domstol/att-vittna/>.

4.5.2 Kontakt med domstolen efter att kallelsen skickats ut

Åklagarmyndigheten upplever att det är en brist att personer som ska höras, men som uppger att de är rädda för att vittna alternativt är rädda för att höras på plats, många gånger bollas och hänvisas mellan myndigheterna. Åklagarmyndigheten menar att det kan finnas utvecklingsbehov av hur domstolarna agerar på informationen, att domstolen borde ta på sig att förmedla frågan vidare till Åklagarmyndigheten och att åklagaren därefter anger hur de ser på saken. Att hänvisa en person från domstol till åklagaren bör endast ske i syfte att låta åklagaren agera ombud för den enskilde eller uttala sig i frågan om det är lämpligt med medhörning eller i fråga om vad åklagaren anser inför ett beslut från domstolen. I brottmål är det domstolen som slutligt beslutar vad som är lämpligt, exempelvis kan telefonförhör ibland inte vara lämpligt eftersom det utgör tilltrosbevisning. Många domstolar förmedlar redan denna förfrågan till Åklagarmyndigheten. På de tingsrätter där förmedlingen upplevs inte fungera så väl bör den diskuteras i den lokala samverkan med Åklagarmyndigheten.

4.5.3 Inställelse

Domstolen tar ställning till om personen ska närvara på plats, via video eller per telefon. De olika sättens lämplighet regleras i gemensamma rutiner på den egna domstolen. Är video ett lämpligt inställesätt kan det anordnas på olika sätt. Det är viktigt att domstolens personal får kännedom om vilka ställen som kan användas för inställelse via video: från annan domstol, från hemmet, från Statens servicecenter, från polisens lokaler⁴⁶, Inställelse via video kan bidra till att färre förhandlingar ställs in, vilket är bra för både målsäganden och vittnen då målet kan avgöras snabbare och processen, som ofta upplevs som jobbig, inte drar ut på tiden.

4.5.4 Målsägandebiträde

För att domstolen snabbare och enklare, ska kunna fatta ett välgrundat beslut vid begäran om målsägandebiträde kan det finnas behov av förtydliganden i Åklagarmyndighetens underlag. Åklagarmyndigheten bör utveckla sig om varför det är motiverat att förordna målsägandebiträde i de mål där brottet⁴⁷ inte med en självklarhet föranleder att det utses.

⁴⁶ Oklart om det går från alla polisstationers lokaler, men lokal samverkan borde ge klarhet i frågan.

⁴⁷ 1 § Lagen om målsägandebiträde.

4.5.5 Information på webbplatsen domstol.se

Domstolsverkets Kommunikationsavdelning tillhandahåller och publicerar kvalitetssäkrad ämnesinformation på den gemensamma webbplatsen domstol.se. Den gemensamma informationen visas med automatik även på den lokala domstolens webbplats.

Brottsoffermyndigheten skriver i sina synpunkter att domstolarna bör förbättra sin förmåga att förklara rättsprocessen i sin helhet och att hänvisa brottsoffer vidare efter avslutad domstolsprocess. Detta kan innefatta att utveckla rutiner för vilken information som ges samt att använda ett enklare och mer tillgängligt språk. Den riktade informationen – till t.ex. målsäganden och vittnen – på Sveriges Domstolars webbplats följer processtegen från kallelse till ersättning för kostnader för inställelsen samt hur ett brottsoffer ska göra för att få ut sitt skadestånd. Webbplatsen innehåller även länkar till andra aktörers information i det aktuella steget i rättsprocessen. I den här delen torde anställda vid Sveriges Domstolar uppmanas till att kunskapsinhämta om vilket stöd som finns på den externa webbplatsen samt oftare hänvisa vittnen och målsäganden till den.

4.5.6 Enskilda domstolars information på webbplatsen

Kvaliteten och omfattningen av informationen om respektive domstol varierar på de enskilda domstolarnas webbplatser. Domstolarnas storlek varierar stort och de har därmed olika möjlighet att avsätta resurser för arbetet med den externa kommunikationen.

Kommunikationsavdelningen har fortlöpande kontakt med domstolarnas publiceringsansvariga för att rekommendera och påminna om innehåll som domstolen kan eller bör publicera som lokalt innehåll. Det kan t.ex. vara öppettider och hur man hittar till domstolen. En del domstolar har en snabblänk på förstasidas som leder till information om det lokala ideella stödet för målsäganden och vittnen samt vart de kan vända sig med sina frågor inför förhandlingen. Ett arbete med att kvalitetssäkra informationen om stödet samt stötta domstolarna i hur den bör göras tillgänglig på webbplatsen kan göras genom Kommunikationsavdelningens löpande kommunikation med de domstolsansvariga. Detta för att den lokala informationen om stödverksamheten ska bli enhetligare och enkelt kunna hittas av målsäganden och vittnen.

4.5.7 Lokaler

Vid nybyggnation eller om/tillbyggnation av en domstol använder Domstolsverkets projektledare för bygg, teknik och inredning sedan 25 år RFP-

handlingar (rumsfunktionsprogram) som underlag för rum som stödpersoner kan använda för samtal med målsäganden och/eller vittnen i brottmål, så kallade Vittnesstödsrum.

Domstolar som inte har särskilda rum för samtal med målsäganden och vittnen använder de ordinarie samtalsrummen eller har anvisad möbelgrupp som stödpersonen kan använda.

4.5.8 Separata väntrum och ingångar

Från Brottsoffermyndighet har det inkommit synpunkter som tar sikte på kravet att det, i enlighet med EU:s rambeslut och nationella direktiv, på sikt bör finnas separata väntrum och ingångar för brottsoffer och att en översyn och plan för detta arbete bör tas fram.

Domstolsverkets fastighetsavdelning har analyserat alternativet med separata ingångar och kommit fram till att det inte är praktiskt genomförbart. Vid behov finns det alltid möjlighet att ta in brottsoffer och vittnen genom personalingången alternativt nämndeman-/åklagarentréer (genom ledsagning från domstolens sida).

Inom Sveriges domstolar finns det idag varken något krav på eller stöd för att en person som kommer till domstolen vid ankomsten ska identifiera sig eller berätta i vilken egenskap man besöker domstolen.

4.6 Nödvändiga åtgärder för att komma till rätta med identifierade brister

4.6.1 Förbättrade förhandlingslistor till stödsamordnarna

Den ideella stödverksamheten på tingsrätt och hovrätt efterfrågar sedan flera år bättre listor över vilka personer som är kallade till förhandling: vilka ska höras på plats respektive på distans? Finns det målsägandebiträde? Är vittnet åberopat av åklagaren eller av försvaret? Är personen som ska vittna en ordningsvakt eller polis – något som kan innebära att personen troligtvis är van att vittna i sin yrkesutövning?

Som tidigare beskrivits sker kopplingen mellan den kallade personen och sättet hen ska höras på genom vilken mall som väljs i verksamhetsstödet. Uppgifterna finns inte strukturerade i verksamhetsstödet och kan därför inte selekteras ut i en lista.

Vilken typ av listor som tas fram och vilka personuppgifter som ingår i den framtagna listan varierar stort mellan domstolarna då det inte finns någon enhetlig lista/rapport som kan tas ut från verksamhetsstödet. Flera domstolar ägnar varje vecka tid åt att bearbeta informationen som sammanställs till stödsamordnaren. Av de tingsrätter som besvarat Domstolsverkets enkät uppger sju tingsrätter att de redigerar listan i 5–30 minuter, 14 att de redigerar den mellan 30–60 minuter, fem redigerar den 60 minuter eller längre och endast åtta tingsrätter uppger att den inte avsätter resurser för att bearbeta den lista som de valt att utgå ifrån från verksamhetsstödet Vera.

Domstolsverket strävar, i allt sitt stöd till domstolarna, mot att tillhandahålla verksamhetsstöd som är rättssäkra, digitalt säkra, användarvänliga och resurseffektiva – rätt information i rätt tid med rätt resurs. En utveckling av enhetligt utformade rapporter över kommande respektive inställda förhandlingar, som enkelt går att ta ut från verksamhetsstödet, torde vara till stor nytta både för stödverksamheten och för domstolens anställda.

4.6.2 Säkerhet och bemötande i domstolarnas entréer

40 tingsrätter har fast säkerhetskontroll och av dessa har 31 också röntgen⁴⁸ som ett led i att bidra till säkerhet och trygghet för domstolarnas besökare. Motsvarande för hovrätterna är att fyra har fast säkerhetskontroll och av dessa har tre även röntgen. Ordningsvakterna, som bemannar säkerhetskontrollerna, är de första som möter både målsäganden och vittnen. Deras bemötande är oerhört viktigt för att skapa upplevelsen av en trygg, säker och välkomnande miljö. På de stora domstolarna finns resurser att bemanna säkerhetskontrollerna och ha anställda ordningsvakter som i stor utsträckning enbart arbetar med säkerhets- och trygghetsskapande arbetsuppgifter. På de mellanstora domstolarna behöver ordningsvakternas arbetstid kompletteras med andra administrativa arbetsuppgifter eftersom arbetet i säkerhetskontrollen inte fyller arbetstiden.

Ordningsvakterna är sammanfattningsvis ofta de första som besökare på domstolar möter. De har därför en viktig uppgift att genom ett bra bemötande skapa en trygg miljö. Ordningsvakterna förväntas alltid prioritera uppgifter som relaterar till säkerhet och service. Utöver att ta emot besökare i säkerhetskontroll och reception behöver ordningsvakter finnas frekvent i allmänhetens ytor genom rondering. Eftersom domstolarna har olika förutsättningar ser det olika ut för hur ordningsvakternas arbetsuppgifter och arbetsdagar ser ut.

⁴⁸ Gäller per 2025-09-08 och statistiken gäller både allmän domstol och allmän förvaltningsdomstol.

Utöver egna anställda med ordningsvaktsförordnande hyr Sveriges Domstolar in ordningsvakter för att klara av att hantera aktuella behov. Dessa ordningsvakter har dock inte den kännedom om och känsla för arbete på domstol som anställd personal har.

Domstolsverket har beslutat att inleda en analys för att utreda vilken fortsatt dimensionering och hantering av variationer i behovet av ordningsvakter som är den mest effektiva lösningen för Sveriges Domstolar. Uppdraget omfattar även att kartlägga vilka arbetsuppgifter som ordningsvakter förväntas utföra samt arbetsuppgifter som ordningsvakter kan göra när utrymme för detta medge. Uppdragets mål är att presentera en rapport senast den 30 november 2025 med förslag till åtgärder för att nå dit.

4.6.3 Bemötande

Många domstolar uppger att de i sin verksamhet inte har möjlighet att prioritera det strukturerade arbete med bemötande- och förtroendefrågor. Kärnverksamheten med att avgöra mål och ärenden prioriteras.

Domstolsverket har två gånger per år resultatdialoger med varje domstol. I dessa dialoger är bemötande- och förtroendearbetet frågeställningar som återkommer årligen. Syftet är dels att stämna av hur domstolen arbetar med frågorna samt vad som gjorts, dels att informera om stödet som Domstolsverket tillhandahåller och stötta i ett utökat strukturerat arbete inom bemötande- och förtroendefrågor. Att målsäganden och vittnen vågar vittna och känner sig väl bemötta är viktigt både ur ett rättssäkerhetsperspektiv och ur demokratiskt perspektiv.

4.6.4 Särskilda behov

Domstolarna behöver säkerställa att målsäganden och vittnen med språksvårigheter, språkstörningar och NPF-diagnoser får anpassad information och stöd efter deras behov, både muntlig och skriftlig information innan förhandlingen och ett anpassat bemötande under själva förhandlingen.

4.6.5 Domskrivning

Från Brottsoffermyndigheten har det inkommit synpunkter på att det bör övervägas om ytterligare information kan tillhandahållas för att underlätta förståelsen av domen. Man anser också att domare bör överväga att i större utsträckning avkunna domar muntligt. Att avkunna dom muntligt är huvudregel.

Utformningen av domar och beslut är en väsentlig del av målhanteringen. Det ska vara lätt att förstå vad som beslutats och varför, men många målsäganden har svårt att förstå domen.

I resultatdialogerna med domstolarna är frågan om domstolens arbete med domskrivning en frågeställning som återkommer årligen för att stämna av hur domstolen arbetar strukturerat med domskrivning. Många domstolar har egna domskrivningsgrupper och/eller arbetar strukturerat med frågan genom olika aktiviteter. Andra uppger att de inte har tid för detta arbete och att det dagliga arbetet inom kärnverksamhet med att avgöra mål och ärenden, inte medger att resurser avsätts för detta.

När tingsrätten meddelar fällande dom och hovrätten därefter friar i sin dom kan det finnas behov av att förklara så att målsäganden förstår varför domstolarna har kommit till helt olika slutsatser.

4.6.6 Brister som drabbar barn och unga som brottsoffer och vittnen

Domstolsverket ska i uppdraget redovisa hur myndigheten lämnar stöd till domstolarna vad gäller brister som drabbar barn och unga som målsäganden och vittnen. I regleringsbrevet för 2025 har Domstolsverket även fått i uppdrag att redovisa hur domstolarna arbetar för att de förhandlingar där barn deltar ska vara anpassade till barnets behov och förutsättningar. I och med att uppdraget i regleringsbrevet helt och hållet tar sikte på barn i rättsprocessen hänvisas till vad det uppdraget kommer att redovisa separat.

4.6.7 Myndigheternas kontakter med socialtjänst och hälso- och sjukvården rörande brottsoffer

Sveriges Domstolars tingsrätter och hovrätter har inga skyldigheter vad gäller kontakt med socialtjänst och hälso- och sjukvården rörande målsäganden.

5 Summering

Myndigheternas arbete med målsägande och vittnen har genomgått en hel del förändringar genom åren. Arbetet är nödvändigt och behöver följa de förändringar som sker i samhället.

Kartläggningen visar att Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten arbetar brett med frågor om information, bemötande och stöd till målsägande och vittne. Att möta brottsoffer och vittnen är ett återkommande inslag i det vardagliga arbetet, och att göra det med kunskap om deras situation är både yrkesmässigt och mänskligt en viktig uppgift. Det är angeläget att myndigheterna fortsätter att arbeta framåt med kompetensutveckling, informationsspridning och samverkan både centralt och i enskilda ärende.

För att säkerställa information och stöd är tillgängligt för alla likvärdigt behöver Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten arbeta ytterligare med kompetensutveckling i frågor som rör information och stöd till målsägande som är barn eller till en målsägande som har ett funktionshinder eller andra svårigheter. Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten kan gemensamt även behöva se över befintliga rutiner för att säkerställa att information kring en målsäganden eller vittne överförs till Åklagarmyndigheten.

Domstolsverket fortsätter att stötta Sveriges tingsrätter och hovrätter i myndigheternas arbete med att ha ett strukturerat, informativt och bra stöd som finns tillgängligt i rätt tid i den del av rättegången och på den plats som målsäganden och vittnen befinner sig.

Slutligen ser myndigheterna fortsatt samverkan med Brottsoffermyndigheten och Socialstyrelsen samt andra aktörer med uppdrag att stärka information, stöd och bemötande som avgörande för att målsägande och vittnen ska få det stöd som de har rätt till.